

L. inv. 33.

Карл Евальд.

ДВОНОГИЙ

(3 рос. мови пер. М. П.)

Ціна 15 цт.

НАКЛАДОМ "РОБОЧОГО НАРОДА"
Вінніпег, Ман.
1917.

104970
164970

РОБІТНИКИ!
ЧИТАЙТЕ ПЕРШИЙ
УКРАЇНСЬКИЙ
СОЦІАЛІСТИЧНИЙ
ДНЕВНИК

“РОБІТНИК”

котрий завжди боронить Ваші ін-
тереси.

Передплата вноситьъ:

В Злучених Державах і Канаді
На рік \$4.00
На пів року 2.75
На 3 місяці 1.50

Засилайте передплату на таку
адресу:

“ROBITNYK”
2335 W. 11th St. Cleveland, Ohio.

ШИРІТЬ РОБІТНИЧУ ПРЕСУ!

2006
2014

"HOLOS PRAWDY"
Book Publishers —
(Book Store)
119 East 7th Street, New York

Карл Евальд.

ДВОНОГИЙ

(3 рос. мови пер. М. П.)

Ціна 15 цт.

НАКЛАДОМ "РОБОЧОГО НАРОДА"

Вінніпег, Ман.

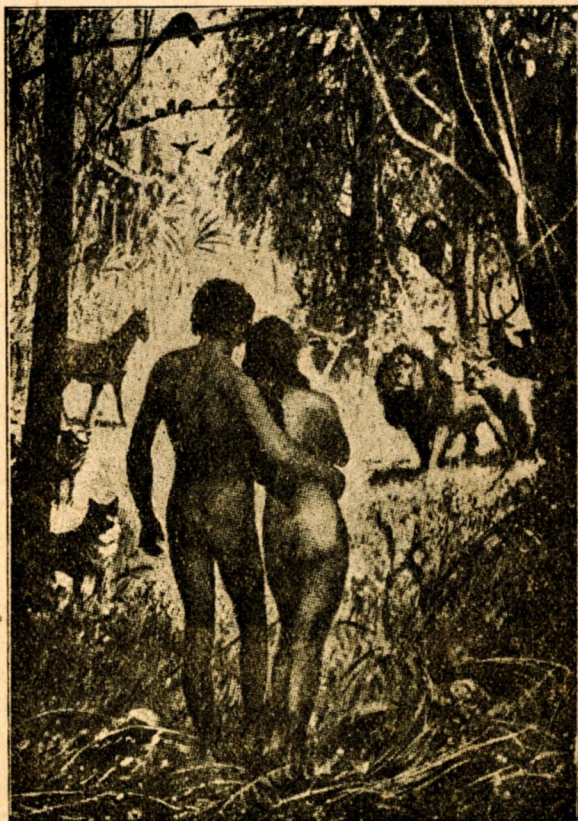
1917.

164970

"HOLOS PRAWDY"
Book Publishers —
(Book Store)
119 East 7th Street, New York

164970

№ 127631

Лісом йшли якісь два сотворіня, котрі не були
подібні до других...

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ 127631

ДВОНОГИЙ

РОЗДІЛ І. СТАРІ ЗЬВІРЯТА.

Се случилось много много літ тому назад, в теплих сторонах сьвіта, де сонце сьвітить яркійше, чим у нас, дощі падають обильнійше, а всі рослини і зьвірята здоровійші і могучійші, позаяк зима не може заподіяти їм ніякої шкоди.

Ліс був повний життя і шуму.

Мухи брєніли, воробці поїдали мух, яструби їли воробців.

Пчоли залазили в чашочки цьвітів за медом, лев ричав, птиці сьпівали, потічок журчав, трава росла. Деревата шуміли, а їхні коріння ссали сік із землі, цьвіти видавали аромат і сіяли красотою.

І нараз всьо якось дивно стихло.

Здавалось, немовби всі затаїли віддих і прислухуючись, пильно гляділи на щось то незвичайне. Деревата перестали шуміти. Фіялка проснулась і зі здивованєм поглядала довкруги себе. Лев повернув голову і спинив ся, піднявши лапу. Олень перестав пережовувати траву, орел завмер високо в воздусі на своїх крилах, маленька миш вилізла із дїрки і насторошила ушка.

Лісом йшли якісь два сотворіння, котрі не були подібні до других і котрих ніхто ніколи не видів.

Они йшли випрямившись на весь ріст. Їхні чола були високі, взір сьмілий і бистрий. Они

держали ся за руки і оглядались кругом; здавалось, що они не розуміли, де они опинились.

— Та хтож они такі? — спитав лев.

— Сеж — звір'ята — відповів олень. — Они уміють ходити, тільки ходять якось дивно. Чому они не ходять на чотирох ногах, прецінь у них же є четверо ніг? Тоді б они йшли скорше.

— О, — сказала зм'я, — у мене зовсім нема ніг, а всеж я посуваюсь досить бистро.

— Я не думаю, — щоби се були звір'ята, — сказав соловій. — У них нема піря, а волося небагато, лиш на голові.

— Іноді вистарчить і луска! — скрикнув щупак, висинувши морду із ріки.

— Декому приходиться ся обходити ся і з голою шкірою, — тихо промовив дощевий червак.

— В них немає хвоста, — пропищала миш. — Они ніколи в житю не були звір'ятами.

— І в мене нема хвоста, — закричала жаба, — а прецінь ніхто не буде заперечувати того, що я — звір'я.

— Глядіть лиш, глядіть! — закричав лев. — Ось один із них взяв камінь передною лапою... сего я не мігби зробити.

— А я мігби, — сказав орангутан. — Се зовсім не хитра штука. Впрочім, я можу вдоволити вашу цікавість. Сі дивні сотворіня, — дійсно звір'ята. Се — мущина і жінщина. Звуть їх Двоногими, і они є моїми далекими свояками.

— Ось що, — проворчав лев. — Ну, а чомуж на них нема шкіри?

— Они певно скинули її, — відповів орангутан.

Але лев не вгамовував ся.

— А чомуж ти не підйдеш до них і не поздо-

ровкаеш ся з ними?

— Та я їх зовсім не знаю — відповів орангутан, — і не вважаю собі за честь приставати з ними. Мені тільки розказували про них... они належать до нужденного, опустившого ся роду малц, розумієте? При нагоді я радо ткнув би їм помаранчу, але мушу заявити вам, що не беру на себе за них жадної відвічальности.

— На вид они дуже апетитні, — сказав лев. — Хотілоб ся попробувати, які они на смак!

— Так щож, попробуй, — відповів орангутан. — Они все одно не принесуть чести нашому родови, а кінець їхній буде лихий.

Тоді лев пішов до Двоногих, але опинившись перед ними, він нараз змішав ся. Він сам не розумів, що з ним случилось, — він же прецінь не бояв ся нікого в лісі. Але у тих двох нових зьвірят були такі очи, они йшли так радісно і сьміло, що лев рішив, що они, мабуть, володіють якоюсь скритою, невідомою йому силою. Їхні зуби не були страшні, не говорячи вже про кігті. Ту напевно крила ся якась тайна.

Опустивши голову, він звернув з їхньої дороги.

— Чомуж ти їх не зїв? — спитала львиця.

— Мені не хоче ся їсти, — відповів лев.

Відтак він положив ся на спочинок в високій траві і зробив вид, будьтоби він навіть і не думав більше про Двоногих. А що він був найзнатнійшим в царстві зьвірят, тому й прочі зьвірята пішли за його приміром. Але в сути річи они всі дуже цікавились новими зьвірятами.

Тимчасом Двоногий з женою ішли дальше, і все більше і більше одушевлялись відкриваю-

чою ся перед ними красою сьвіта. При тім они не мали найменшого понятя про те здивоване, яке они викликали, і зовсім не помічали, що зьвірята йшли за ними, просто наступаючи їм на пяти. Але, кудиб они не ступили, дерева всюди схиляли одно до другого свої вершки і почали перешептувати ся; птиці з воздуха слїдили за ними, і з кожного куща на них гляділи здивовані очи.

— Ось ту ми поселимо ся, — сказав Двоногий, показуючи на прекрасний лужок, вздовж котрого вила ся серед цьвітів і трави гарна річка.

— Ні — тут! — скликнула його жена і побігла в лісок; там дерева кидали холодну тїнь, а земля була покрита густим мягким мохом.

— Як дивно звучать їх голоси! — зі здивованєм сказав соловій. — В їхніх голосах більше звуків, чим у мене.

— Єслиб они не були так великі я порадила-би їм, щоби они звили собі гніздочко поруч мого в трощі — сказала трощівка.

Нові зьвірята йшли все дальше і дальше, находили все нові і нові місця, з котрих одно здавалось їм лучшим від другого, так що они не знали на чім їм спинити ся. По дорозі они стрїнули собаку, котра, розрізавши собі ногу до острого каменя, сильно хромала. Она хотїла зійти з дороги, але не могла. Двонога задержала її і стала оглядати рану.

— Я поможу тобі, бідненька! — зі співчутєм сказала она собаці. — Подожди трошки.. На днях я сама розтяла собі ногу івилічила рану листем.

Собака зрозумїла, що її не хотять зробити нічого лихого. Тому, коли Двонога побігла в ліс

за листем, она спокійно сиділа і ждала. Тим часом Двоногий гладив її по спині і щось говорив до ньої ласкаво. По хвилині Двонога вернула з листем; она приложила його до пораненої лапи і привязала вусиками рослини.

— Тепер біжи! — сказала она. — А завтра лапа не буде більше боліти.

Двоногі пішли даліше, а собака дивилась їм вслід, помажуючи хвостиком. Коли Двоногі скрились з виду серед кущів і дерев, на дорогу вийшли другі звірята.

— Ти говорила з тими чужосторонцями... Щож они говорили? — стали они розпитувати собаку..

— Они лучші від всіх прочих звірят в лісі, — відповіла собака. — Они лічили мою лапу і гладили мене по спині. Во віки не забуду їм того.

— Они лічили їй лапу... Они гладили її по спині...

Та вість передавала ся по лісі із уст до уст. Дерева шепотом розказували її одно другому, цвіти зітхали і поникали головками, ящірки як завсїгди, виказували свій талант до быстрого розповсюднюваня вістий, а соловії зложив з того приводу вірші і висьпівував їх.

А нові звірята йшли все вперед і вперед, не думаючи більше про собаку.

Врешті они утомили ся і присіли відпочити коло жерела. Они нахилились над витікавшою водою, пили і усміхались до своїх образів, що відбивали ся в жерелі. Відтак они зривали з дерев сочисті овочі і стали їх їсти. Коли сонце зайшло, они лягли на траву і заснули обнявши одно другого руками. Недалеко від них лежала собака, положивши голову на передні лапи;

она незаметно ішла за слідом тих дивних звірят і тепер уважно приглядала ся їм.

Круглий і сіяючий місяць осьвітив її. Він осьвітив також велику, здивовану морду бика, що дивив ся на прибульців.

— Буу! — заревів бик.

— Бее! — насмішливо закричав місяць. — Чого ти там вибалушив очи?

— Я дивлю ся на тих двох, що сплять. — Відповів бик. — Ти знаєш, хто се?

— Мені здає ся, що много, много літ тому назад щось такого подібного лазило і по мені, — сказав місяць. — Тільки я не можу твердити сего на певно. За послідні сотні тисяч літ у мене страшно ослабла память. Тепер я памятаю лиш про те, що відносить ся до моєї небесної до роги.

— Та й з моїм умом далеко не заїдеш. Але мені чогось страшно.

— Ти боїш ся тих, що сплять? — спитав місяць.

— Я не можу сього пояснити. Лиш я не можу дивитись на тих зайдів.

— То убий їх.

— Не сьмію, — сказав бик. Не сьмію сам один. Але, бути може, я найду когонебудь, хто мені pomoже.

— Роби, що хочеш! — крикнув місяць. — Для мене все те зовсім не робить ріжниць.

Сказавши се, він поплив дальше. А бик знова зачав жувати і думати, але не прийшов до жадного заключеня.

— Они заснули? — спитала вівця, довга морда котрої появилась поруч бика.

І нараз весь луг ожив.

Сюди прийшли всі звірята, що йшли за

Двоногими підчас їх подорожи через ліс. Ту були звір'ята, що в день спали а ночью ходили на лови, а також і такі, котрі шукали собі доби-чі при лучах сонця. Тепер ніхто з них не думав ні про лови, ні про спочинок. І ніхто не думав про те, щоби зробити другому шкоду. Лев і олень, вовк і вівця, кіт і миш, кінь, бик і багато інших, стояли в траві одно поруч другого. Орел сидів на вершку дерева проміж всякими дрібними лісовими птицями. Орангутан вигідно сів собі на одній із долішних галузій дерева і уплітав помаранчу. Курка стояла на пригорбку разом з лисицею; качка і гуска пливали по ріці, витягаючи шиї.

— Давайте, всі разом зробимо раду, — предложив лев.

— А ти ситий? — спитав бик.

— Розумієть ся, — відповів лев. Нині буде-мо жити всі в згоді і дружбі.

— Тоді я вношу предложене, щоби сейчас убити тих двох чужосторонців, — заревів бик.

— Що се з тобою, — закричав лев. — Ти — такий уживчивий парень, пасеш ся собі на лузі і мухи не обидиш, а ту нараз став таким крово-жадним?

— Я сам не можу собі того пояснити, — відповів бик. — Але я ясно відчуваю, що їх треба як найскорше убити. Вони злі. От побачите: если ви не послухаєте моєї ради, ви потім пожа-луєте.

Тоді до розмови вмшав ся кінь.

— Я годжу ся з биком. Смерть їм, смерть! І чим скорше, тим лучше.

— Убити їх! Убити! — закричали вівця, ко-за, олень, качка, гуска і курка.

— Як дивно! — сказав лев, здивовано погля-

даючи на оточених, — найспокійніші і боязливі звірята хотять убити чужосторонців. Що ж вони вам зробили? Чому ви їх так боїтесь?

— Та, я так само як і бик, не можу собі того вяснити, — сказав кінь. — Але я почуваю, що ті два сотворіння для нас небезпечні. У мене від страху піджилки трясуться.

А бик сказав: — Коли я думаю про них, то мені здаєся, немов з мене здирають шкіру, немов зуби впиваються в моє м'ясо.

— Мене морозить так, немовби з мене зрізали всю шерсть, — закричала вівця.

— Мені так погано, мовби мене піджарювали на огні і їли, — закричала гуска.

— І мені! — закричали качка і курка.

— Дивно! — філософував лев. — Ніколи я не чув чогось подібного і не розумію ваших чувств. Що можуть вам зробити чужосторонці? Ходять вони собі голими, з'їдять ту яблуко, там помаранчу і не роблять нікому ніякого зла. Ходять собі на двох слабих ногах, хоч мають чотири, так, що ви можете бистрійше бігати чим вони. Крім того, прецінь у вас є роги, кігті, зуби. Чого ж вам боятися?

— Ох, пожалуєш ти ще колись своїх слів, — передсказував йому бик. — Сі нові звірята знищать нас всіх. І тобі грозить такаж сама небезпека, як і нам.

— Я не признаю жадної небезпеки і не лякаюсь нікого, — відповів гордо лев. — Так невже ніхто із вас не візьме під свою оборону сих чужосторонців?

Тоді до розмови вмішався орангутан:

— Єслиб вони не належали до моєї родини, я згодивбися з предложенем, щоби їх убити. Але, з другої сторони, знова таки якось ніяково

вихваляти свою рідню. Тому я скажу вам ось що: нехай они собі ходять, поки не умруть. Вони зовсім нешкідливі.

— Коли так, то й я скажу дещо в їх користь, — заговорила собака. — Моя лапа майже зовсім загоїла ся; крім того, мені здає ся, що вони розумніші від вас всіх, взятих разом. В вік не забуду їм того, що вони мені зробили.

— Се правда, кузиночко, — сказав лев. — Ти приличне сотворіне, і відразу видно, що ти з порядної сім'ї. Я не думаю, щоби сі Двоногі були для нас небезпечними, і сам не доторкну ся їх пальцем. Боже мій... если я коли небудь стріну їх голодний, то, розуміє ся, що зїм їх. Се вже зовсім інше діло. Голод — се наш повелитель. Але сеї ночі я ситий і тому їду спати. Спокійної ночі, панове.

Після того ніхто не промовив ні слова. Звірята розійшлись так же тихо, як і прийшли.

Минула ніч; на сході заяснів день.

Нараз через луг гальопом пігнались бик, кінь, вівця і коза. За ними бігли з усьої сили, перевалюючись з ноги на ногу: качка, гуска і курка. На переді всіх був бик. Схиливши роги, він кинув ся до того місця, де спали Двоногі.

Але в тім моменті зірвала ся собака і грімко загавкала. Спавші Двоногі збудились і встали на ноги. Вони стояли високі, випрямившись на весь ріст, з білими руками і ногами, з смілим взором, і сонце освітило їх від голови до ніг; їх вид так настрашив нападавших звірят, що они опрометю втікли туди, звідки прийшли.

— Спасибі тобі, друже — сказав Двоногий собаці, гласкаючи її по спині.

Його жена оглянула зранену лапу і милим

голосом почала розмовляти з собакою. Собака радісно лизала їм обидвом руки.

Відтак нові звір'ята викупались в ріці. Після того Двоногий виліз на найблизшу яблоню, щоби нарвати з ньої яблук для себе і жени.

На дереві сидів орангутан і гриз яблуко.

— Забирай ся геть! — грізно закричав на нього Двоногий. — Запам'ятай собі, що се мое дерево! Посьмія тільки доторкнути ся на нім хоч одного яблука!

— Боже милостивий! — сказав орангутан. — Яким се ти тоном говориш до мене — до мене, котрий еще нині обороняв тебе, тоді, як всі прочі звір'ята були за тим, щоб тебе убити.

— Іди геть, погана малпо! — закричав Двоногий; він відломив галузь і так вперезав ньою орангутана, що той з ревом утік в ліс.

РОЗДІЛ II.

ПОБІЛЬШЕНЄ СІМІ.

Минали дні за днями.

В лісі йшла горяча робота, так в низу на землі, як і в горі у воздусі. Самиці сиділи на яйцях або кормили діточок, а самці вибивались із сил, щоби принести сімі корму. Кождий дбав про себе і не думав про сусіда, розумієть ся, если не мав наміру його з'їсти.

Нові звір'ята збудували собі мешкане на острові ріки. Они рішились на се ось чому.

Оноді лев стрінув ся з ними лице в лице на краю ліса. Так як і першого разу, він уступив ся з дороги, але при тім мимоходом глянув на них таким поглядом, що жена Двоногого похолола від страху.

— Той лев коли небудь з'їсть нас, — ска-

зала она. — Я тепер бою ся спати на лузі.

Тоді Двоногий вибрав для мешканя маленький островець і збудував собі хатину з галузок і трави. В день они бродили по річці, зривали лісові плоди, а в ночі спали в хатині. Прочі звір'ята поступенно привикли до них і лише деколи говорили про них. Тільки одна собака кожного раня прибігала на беріг ріки напроти острівця і гавканем витала їх з добрим ранком. Та й орангутан еше не забув їх: він видумував про них всякі небелиці і розпускав їх всюди, де лише міг.

— Ну, кому цікаво слухати того? — сказав йому оноді на се олень. З тебе просто говорить родинна зависть.

Оноді ночью в нових звірят вродила ся дитина.

— У Двоногих побільшене сімі, — сказав воробець, котрий пхав свій ніс всюди і знав всі новости дня.

— Ні, я повинна подивитись на дитину, — сказала своїм музикальним голосом соловіїха. — Чейже мої яйця не остигнуть за пять мінут.

— Лисиця вже побігла туди. Я, прецінь, можу оставити на минутку свої гусята, — сказала гуска. — В долині коло річки вже зібрав ся великий гурт.

Всі жінки звірят покинули своє хазяйство, щоби зложити візиту Двоногий, уродившій дитину. Двонога сиділа на траві перед хатиною і держала дитинку при груди. Двоногий сидів поруч ньої і їв помаранчу.

— Значить, і він такий самий, як всі прочі мужі, — сказала жена оленя.

— Є куди гірші мужі, — почала жалувати ся жена крета. — Тільки на хвилину не доглянеш,

а мій муж так і з'їсть дїтий.

— Мущини — се до нічого не спосібні бездїльники! — сказала павучиха. — Я з'їла свого мужа, як лише положила яйця.

— Спаси нас від таких страшних історій! — сказала соловіїха. — Впрочім, по мойому, молодий батько мігби щонебудь засьпівати своїй жені. Так, бодай, мій муж робить.

— Погляньте на дитинку... яка она гарна! — закричала трощівка.

От, вигадала, так як який хробачок! — сказала жена оленя. — Не може навіть стояти на ногах. А воробець сказав, що він родився ще вчора о одинадцятій годині в ночі. Коли мойому оленятку було всього лише година після уродження, то оно вже весело скакало по лузі.

— І пощо то носити таку кришку на руках, — докірливо замітила кангуриха. — Єслиб се була моя дитина, она преспокійно сиділаб собі в мене в торбині, поки не навчилаб ся поступати так, як слід. Лише в тої бідної жєнщини, правдоподібно, нема торби.

— А дитина дивить ся очима, — сказала лисиця. — Мої діти сліпі через цілих девять днів.

— Ви не повинні забувати, що они—бідні люди, — відізвав ся орангутан. — Такий сімі не легко приходить ся, коли в ньої родить ся дитина. По мойй думці, поліція повиннаби забронити їм розмножати ся!

Але жена соловія різко виступила проти того.

— Ох, ні; дитятко таке миле, се скаже всяка мати. — Послухайте, пані Двонога: кормить його обовязково гусеницями. Від них оно буде таке повненьке.

— Ви в ночі кладіть ся на нього і грійте! — крикнула трощівка. — А то оно простудить ся.

— Не слухайте того, що они вам говорять! — сказала жена оленя. — Корміть його молоком і більше нічо; молоко дуже добре для маленьких. Посадіть його на траву нехай само бігає! Найлучше, як ви з дитинства привчите його до самостійности.

Але жена Двоногого не чула тої розмови, ні тих рад. Сіяючи щастем, она сиділа, не спускаючи очий з свого дитяти. Насавши ся доволі молока, оно почало радісно пицати і ворушити ніжками і ручками. Двоногий взяв його на руки, підняв високо у воздух і, усміхаючись, дивив ся на нього.

— І якеж миленьке у них дитятко! — сказала трощівка.

— Та оно ніби так, — відповіла жена оленя, — лише родичі трохи вже за багато думають про себе. Они не звертають на нас жадної уваги.

Але після мінуги она всеж закричала: — Нічого, нічого, пані Двонога. Корміть його молоком; а если у вас не вистарчить, то приходіть до мене. Недавно у мене умерла дитинка і тому я можу зробити вам ту прислугу.

Відтак всі они поспішили до дому, боячись, щоби мужі не довідали ся, що они ту говорили собі всякі сплетні в кружку знакомих.

— Я піду принести кілька помаранч або яких небудь других овочів, — сказав Двоногий. — Ми з'їли вже всі овочі з найблизших дерев.

— Тільки вертай чимскорше, — сказала Двонога. — Ти знаєш, я не люблю оставатись сама в сім часі.

Двоногий перейшов через річку і пішов в ліс. Побродивши досить довгий час, він вернув ся, несучи в руках лише два малі овочі. Він розсердив ся тими невдачними пошукуваннями,

а жена — також не менше від нього, позаяк она була дуже голодна. Они сиділи і радились одно з другим, чи не можна би дістати десь близько чого небудь до їдженя, бо з приходом вечера они бояли ся виходити з острова.

— Вчера вечером я бачив в ріці видру, — розказував Двоногий. — Она піймала велику рибу і з'їла її. Чи не вдалаб ся мені така штука?

— Попробуй! — згодила ся з ним жена. — Я хочу їсти, я страшно голодна.

Двоногий спустив ся знова в ріку і піймав руками великого щупака, спокійно плившого поуз нього і не підозрівавшого, що йому грозить небезпека. — Щупак же часто видів, як Двоногий ходив по ріці, не звертаючи на нього найменшої уваги. А тепер Двоногий викинув рибу на острів, де она стогнала, шукала воздуха і кричала що було сил!

— Гей... сюди... сюди... сторожа... допоможіть...

Відтак щупак заснув. Двоногий і його жена з'їли рибу, котра їм дуже подобалась.

— Принеси мені ще завтра таку рибку! — сказала Двонога до мужа. — Кажучи правду, яблока вже мені дуже надоїли.

Тому на другий день Двоногий знов пішов в ріку. Він дуже скоро побачив апетитну рибку, але в тім моменті, як він хотів її зловити, видра вихватила його добичу прямо із під його носа.

— Забирай ся геть із моєї ріки, злодійко! — закричав Двоногий і кинув ся за ньюю.

— Як ти сьмієш називати мене злодійкою?! — аж заворчала видра, вискаливши свої білі зуби. — Я думаю, що ріка — моя, позаяк я жила в ній скорше, чим ти прийшов.

Тоді Двоногий вийшов на сушу і принісши

кілька великих камінців, почав кидати їх на видру. Один камінь попав їй в морду, так, що з нього полилась кров. Видра сховалась в свою криївку, а Двоногий, піймавши другу рибу, приніс її жені. Але коли в ночі видра знова вилізла з своєї криївки, она побачила, що на березі сидить орангутан; побачивши видру, він підізвав її до себе.

— Я все видів, — сказав він. — Я видів все з дерева і був сьвідком того, як він кинув на тебе каменем. Від твоєї крові почервоніла вода. Я також вже дістав від нього. Він сказав, що всі яблука належать до нього, і зігнав мене палкою з дерева; а мусиш знати, що він мій свояк!

— Колиб мені лише стрінуги його! — закричала видра, заскреготавши зубами. — Але щож, я дуже маленька.

— Підожди, буде і на нашій улиці празник! — відповів орангутан. — Ми ще з ним порухуємо ся.

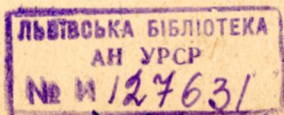
РОЗДІЛ III.

КРОВ.

Сонце пекло, і земля була суха і тверда, як камінь.

На деревах і кушах поникли листочки, трава згоріла і пожовкла, так, що худоба лише де-не-де находила собі зелену пашу. Вода в ріці стояла так низько, що риби появились на мілині, а ручай вже давно висох. Зьвірята лежали в тіни, тяжко дихаючи. В многих місцях цвіти і зьвірята умирали. Двоногому з женою і дитиною жилося також не гаразд.

Лиш одна змिया втішалась такою погодою. Она витягнулась напроти сонця на камени і при

знавала таке жите найзнаменитим.

— Сьвіти, сьвіти, любе сонечко! — кричала она. — Чим горячійше, тим лучше. Тільки тепер я почуваю, що я жию.

Але одної прекрасної днини упав дощ.

То не був такий дощ, від котрого можна була сховати ся, розпустивши парасоль або скривши ся в домі. Ні — вода хлинула із облаків з такою силою, що не видно було нічого, що діє ся під самим носом. Дощ лив як з відра з дня на день, так, що здавалось, будьтоби він ніколи не перестане падати. Він з грімким шумом барабанив по сухому листю і заглушував слова, так, що не можна було зрозуміти один другого. Ріка знова піднесла ся, ручай проснув ся, зажурчав і засьпівав так, як ще ніколи не сьпівав. Земля нагадувала пересохлий від спраги рот, котрий пе, пе і ніяк не може угасити спраги.

Всюдо панувала радість.

Дерева випрямились, розпросторились і випустили нові галузки і листе, а із землі виповзла сьвіжа зелена травиця. Цьвіти знова випустили пупляшки, жаби заквакали так радісно, що їх було чути по всьому лісі, а риби весело випліскували своїми хвостами. Двоногий сидів з своєю сімею коло порога хатини і радів разом з другими сотворінями.

А дощ все лив і лив.

Ріка виступила із берегів і Двоногому стало страшно, що його остров може бути затоплений філями води. Крім того, дощ протікав через дах хатини, так, що в середині не було ні одного сухого місця.

— Дитині холодно, — скаржила ся Двонога.

Они рішили забрати ся з острова; з великим трудом їм вдало ся перейти через ріку. Они йшли через залитий водою луг, несучи на пере-

міну дитину. Врешті они найшли дерево, котре могло послужити їм за приют. Вони сплели віття, зробили дах, а отвори позатикали травою і мохом; в такий спосіб у них знова було приміщене.

— Сюди вода не підійме ся, — потішав муж.

— Але вода леть ся через дах, — нарікала його жена. — Дитині за холодно. Та й у мене і в тебе зуб на зуб не попадає.

— Ну, що, хіба я не казав вам сего? — ликував орангутан. — У них нема ні мішка, ні нічого тому подібного. Они умруть страшною смертю.

— Мадам Двонога! Ви би накормили свою дитину гусеницями, — сказала соловіїха. — Тоді она росла би лучше. Мої діточки тепер вже майже такого росту як я.

— Яж вам говорила, що треба було посадити його на землі нехай би він сам собою заопікував ся, — сказала жена оленя. — Тоді виріс би і без вас.

— Кладіть ся на вашу дитину, — радила, як і перше, трощівка. — Я так гріла своїх діточок.

Двонога нічого не відповіла на всі поради тільки з смутком гляділа она на свого хлопчика.

— Алеж бо та дитина дуже розпещена! — муркотіла жена їжа. — Пощади Господи... Що має бути, то не мине; а если вже обдаровуеш сьвіт діточками, то треба їх прилично виховувати. А той бовван все ще ссе... тьфу! Випротиб його, як сидорову козу, та й вишвирнути з дому.

— Ті люди ніяк не хотять взяти ся за ум, — сказала жена оленя. — Як то они будуть жити? Ну, та щож? Що посієш, те й зіжнеш!

Відтак звірята пішли. Двоногі все ще си-

діли на дереві, тоді, як дощ все лив і лив, як з відра, а дитина плакала від холоду.

— Поглянь но на дурну вівцю онтам на лузі, — сказала жена. — Її добре в грубій шубі, а моя бідна дитинка лежить тут і мусить мерзнути.

Двоногий прекрасно чув її слова, але нічого не відповідав. Якусь хвилину він сидів мовчки на дереві, глибоко задумавшись. Відтак він зліз з нього, і все думав і думав, а дощ лив не перестаючи. Зверху доносився до нього плач його синка, а в низу він бачив пасучуся вівцю.

Двоногий встав і пішов до вівці. По дорозі він підняв з землі острій камінь і сховав його в руці. Він ішов тихо-тихо, дивлячись в бік, тому, щоби не настрашити вівцю. Відтак він нечайно кинувся на ню.

— Мее! Мее! Сторожа! Поможіть.... Я умираю! — кричала вівця.

Двоногий ударив її каменем по лобі з такою силою, що вона впала на землю. Опісля він задушив її руками, ухватив за шкіру і потащив труп до дерева, на котрім тепер була збудована його хатина.

Острым каменем він прорізавав шкіру і нігтями став здирати її з тіла. Його жена злізла з дерева і стала помагати йому. Для того, щоби діло йшло скорше, вони послуговувалися зубами і усердно ними працювали; в середині роботи вони зупинились і поглянули на себе веселими поглядами.

— Як смачно! — гукнув Двоногий.

— Пречудно! — відповіла жена. — Давай, віднесем нашій дитинці міх, а опісля будемо ще їсти.

Двоногий пив кров вівці і глибоко запхав зу-

би в мясо.

— Я ніколи еще не чув ся так сильним, як сьо годня! — сказав він. — Нехай приходить лев! Йому прийде ся мати діло зі мною!

Они стягнули з вівці шкіру і завинули в ню дитину, котра, загрівшись, вскорі заснула кріпким сном. Останки вівці они перенесли до свого жилища і їли там. Після кожного з'їденого кусника они почували себе щораз здоровійшими і сильнішими. Они не думали вже більше про холод і дощ, але радісно говорили про будуче.

— І я хочу мати таку шубу, — сказала жена.

— Будеш і ти мати, — відповів муж, обгризуючи кісточку. — Візьмем овечу, если не найдем другого звір'яти, в котрого шкіра булаб мягча і теплійша, бо і мені хочеть ся шуби... То ді ми можем розтягнути під дахом овечу шкіру, щоби дощ не мочив нашого житла. Завтра я у бю ще кілька овець і принесу їх сюди.

— От наїмо ся! — ликувала жена.

— Розуміє ся, — відповів муж. — Ми будем їсти мясо кожної днини. Як гарно, що ми приду мали се, а то риби в ріці вже боять ся мене.

— Стережись, щоб з тобою не случилось щонебудь лихого, — сказала она.

— Я буду осторожний, — відповів муж. — Завтра рано я піду до ріки і назбираю там більше острого каменя на случай, колиб я згубив той, що є в мене. Знаеш що... Я привяжу такий острый камінь травою до кінця довгої галузи... розумієш? Тоді я зможу поцілити в вівцю і убити її скорше, чим підійду до ньої зовсім близько... Бо як звір'ята довідають ся, що я убив одно із них, они, розумієть ся, будуть мене бояти ся.

В тім часі, як они розмовляли між собою,

всі лісові звірята зібрались в лузі, — так як першої ночі після прибуття нових звірят.

— Двоногий убив вівцю! — кричав воробець і спішив з своєю новістю дальше, не дивлячись на те, що дощ зовсім змочив і розтріпав його.

— Двоногий убив вівцю, бика і козу, — кричала ворона, тріпаючи мокрими крилами.

— Зажди! — закричав бик. — Я ще живий, хоч мушу тобі сказати, відчуваю, що стало ся щось страшного.

— Двоногий убив в лісі всі звірята!... Тепер він сидить в лузі і їсть льва! — шептала трошівка.

І всі звірята кинулись на луг, щоби довідати ся що стало ся. По середині зібравших ся звірят стояв лев, гордо піднісши голову.

— Що ту за шум і галас?

— Позвольте сказати! — крикнув орангутан, піднявши палець. — Я сидів на пальмі і все бачив. Се було страшно.

— Однак, ти лихий заступник! — сказав лев. — Ти понижаєш свою власну сімю.

— Яка ми рідня! Ми — сема вода на кислю, — заперечив орангутан. — Звертаю вашу увагу на те, що я з самого початку ясно і виразно скинув з себе всяку відвічальність за тих Двоногих, котрі, правду кажучи, лише компромітують нашу родину. — І так, я сидів на дереві і видів, як прибіг Двоногий, кинув ся на вівцю і задушив її. Відтак він потаскав нещасне сотворіне до дерева, на котрім він живе. Я прокрав ся за ним і побачив, як він розривав на кусні тіло вівці. Його жена помагала йому в тім, а відтак они обоє посідали на дереві і їли.

— І се все? — спитав лев. — Я багато овець зжер в своїм житю, хоч, по моїй думці, мясо оленя смачнійше! Чомуж і Двоногий не має пра-

ва з'їсти кусень мяса, если йому того хоче ся.

— Позвольте мені зробити замітку, — почав бик, — я хотів би пригадати вам про те, що я говорив минушого разу. Тобі, льве, добре так розважати, тому, що Двоногий не може зробити тобі жадної шкоди. А нас він з'їсть. Але всеж і тобі здалоб ся вистерігати ся, позаяк він може стати небезпечним конкурентом; уяви собі, у нього вродить ся много дітей і они поїдять всіх овець!

— Ну, але биків всіх він не переїсть, — сьміючись, сказав лев, і його страшні зуби блиснули.

— Се сьвята правда, — відповів бик, бояливо відступаючи від льва. — Але коли Двоногий раз попробував крови, прийде черга і на биків. Він, видко, страшно пажерливий. Впрочім, крім нього, є еще много других, котрі мають охоту мене з'їсти.

— Гм! — заворчав лев. — В тім є трохи правди. Тільки не люблю я того боязливого хниканя... Треба буде поговорити з тим парнем! Лев пішов до Двоногого, а орангутан біг підскакуючи поперед нього і не перестаючи кричав:

— Сюди!.. Сюди!..

Врешті лев опинив ся під деревом, на котрім жив Двоногий. Всі прочі лісові зьвірята йшли за львом і тепер стояли також ту, затаївши віддих і не спускаючи очий з льва.

— Двоногий! — зеревів лев своїм могучим голосом, загремівшим як грім, так що всі зьвірі зі страху збились в одну купу. Лев махав хвостом і поглядав на дерево. Там все було тихо. Лев заревів другий раз, але ніхто не відповідав йому.

— От безличність! — кричав на все горло орангутан.

— Може бути, що они умерли, — сказав со-

ловій. — Може бути, що они обілись вівці.

— Умирають не від того, що за багато їди, а від того, що її за мало, — захрюкала свиня, котра весь час рила мордою землю в надії, що найде щось їдомого.

Тоді лев заревів третій раз; його рев був так могутий, що маленький чирик упав з галузки — прямо в пашу змії, котра проковтнула його так бистро, що він не вспів навіть писнути. Тому ніхто й не довідав ся про сей випадок.

І ось на верху дерева з'явив ся Двоногий.

Наївшись до сита вівці, він заснув кріпким, спокійним сном і тому був дуже роз'ярений, що його пробудили.

— Хто сьміє трівожити мене, коли я сплю? — закричав він.

— Я... лев.

— Лев... цар зьвірів, — перебиваючи одно другого з поважанєм залепетіли всі зьвірята.

— В своїм домі я сам цар, — закричав Двоногий. — Геть звідсіля! Я хочу спати.

— Він повстає проти льва... він збожеволів... він переплатить за се житем! — закричали зьвірята.

А Двоногий ухватив кість з бедра вівці, прицілив ся і з усьої сили кинув ньюю в льва. Кість попала львови прямо в лоб. Лев заревів страшним голосом, і всі зьвірята в страху побігли з луга. Проміж ними, не перестаючи ревіти, біг — їх цар.

Двоногий знова положив ся спокійно спати і спав до рана.

Пробудившись і злізши з дерева, він побачив на землі собаку, глодавшу ту кість, котру він кинув в льва. Собака виляла хвостом, і Двоногий дав їй другу кістку.

— Хочеш бути моїм слугою і другом? — спи-

тав Двоногий собаку.

— Так, — відповіла собака. — Ти відносився до мене лучше, чим другі, ти сильнійший і мудрійший від других.

— Прекрасно! Будь моїм сторожем, помагай мені на ловах і будь завсїгди зі мною.

РОЗДІЛ IV.

ЧАС ПРОХОДИТЬ.

Період дощів скінчився і сонце знова стало панувати над землею. І знова почався період дощів, а відтак опять засіяло сонце, і так далше, і так далше, і оба ті періоди вічно змінювали один другого.

Сімя Двоногого мала тепер нове житло, лучше, чим хатина з листя на острівці або приміщене на яблоні. Се була печера в скалі, найдена Двоногим. В ній було холодно в гарячий час року і тепло в часі зимна; в ній можна було скрити ся від дощу, а ночью, або в случаю небезпеки, вхід до ньої можна було завалити каменем. Двоногий вистелив ту печеру шкірами звірят, стїни вкрив мохом і тепер сидів з сімєю і собакою в привітливім мешканю.

Роботи в нього було по горло, бо сімя його по більшилась. В нього було тепер троє дітий; они прегарно росли і розвивались, і кождий з них їв за трох. — Але Двоногому приходилось дуже стеречи ся після тої ночи, коли він кинув костію в льва. Царя звірів він зробив собі ворогом і майже всі лісові звірята відносились до нього крайно неприязно. До того они мали свої причини, бо Двоногий став могучим мисливцем, нічим не уступаючим львови.

В печері він мав дві великих списи і одну

трохи меншу, котрою вже навчив ся орудувати його старший син. Они не підкрадали ся тайком до добичі, як се робили лев і другі звірята. Собака виганяла жертву їм на стрічу, а они кидали в ню спису і убивали.

— Він вміє полювати лучше від мене, — сказав оноді вечером лев до своєї супруги. — Сьогодні він убив списою молодого оленя, котрого я намітив для себе.

— Чомуж ти, в такім случаю, не взяв його? — спитала львиця.

— Я підкрадав ся до оленя, сховавшись в високій траві. Але не вспів я еще скочити, як той хирляк Двоногий вже положив його. Списа попала в шию оленя, і він упав мертвий.

— Чомуж ти не відобрав добичі в того безсовісного Двоногого? — розпитувала она.

— У нього в руці була еще друга списа, а його хлопчик також мав спису. Не знаю, що то за списи. Всякий, в кого они попадають, падає на землю і умирає.

— Значить, ти бояв ся Двоногого? — крикнула она. — Він — цар в лісі, а не ти! Єсли твій син такий же боягуз як ти, то нам прийшов кінець!

Лев нічого не відповідав, тільки дивив ся в далечінь своїми жовтими очима.

Перед досьвітком він прокрвав ся в кущі, що росли перед печерою Двоногого і став наглядати; він ждав терпеливо тої мінуги, коли відсуне ся камінь, закривавший вхід до печери. Як тільки зійшло сонце, хтось став відсувати камінь. Лев приготував ся скочити. Обезумівши від люто-сти, він скочив на першого виходившого з печери, ударив його своєю могучою лапою і одним скоком затаскав його в кущі.

Роздираючий душу крик заставив Двоногого підійти до входу до печери. Він стояв, тримаючи по списі в кожній руці. Лев побачив, що він убив не свого ворога, лише одного з його синів. Він відійшов від трупа і знова приготував ся скочити. Але Двоногий вже запримітив його. Він пустив в нього одну спису, але не по пав; пустив другу, — але лев вже втік.

Гірко плачучи і ридаючи, Двоногий і його жена, внесли труп своєї дитини до печери. А лев, перенятий страхом, біг через ліс. Де він лише не появив ся, звірята в страху втікали від нього.

— Лев втікає від Двоногого, — оповіщав воробець, старавший ся донести всім в лісі ту новину.

Вістка та бистро розносила ся по лісі, прибираючи все більші і більші розміри.

— Двоногий поранив льва своєю списою! — кричала ворона.

— Двоногий убив льва а тепер уряджує польоване на львицю! — пищала миш.

А лев втікав великими скоками.

Він перебіг мимо свого житла, не сьміючи більше глянути в очи своїй супрузі. Аж пізно вечером він вернув ся до дому.

— Ти еще живий?—насьмішливо спитала його львиця. — Цілий ліс уважає тебе вбитим. Ну, а що з Двоногим?

— Я убив одно, із його дітий, — сердито відповів лев.

— А яка з сього користь? — спитала львиця.

Замість відповіди він дав їй таку пощочину, якої она еще ніколи не дістала; відтак він положив ся і неповорушно вдивляв ся в воздух своїми жовтими очима.

Але лісові звірята ніяк не могли успокоїтись

і весь час перешептувались проміж собою.

— Лев боїть ся... Лев втікає від Двоногого...

— Ну, ось бачите, я-ж вам се говорив! — сказав бик. — Нам треба було відразу убити його.

— Так, так, — зітхнув кінь. — Ах, колиб був лев тоді послухав нас.

— Так, так, — закричали гуска, качка і курка.

Лиш орангутан ходив з далека по лісі і думав.

— А мій двоюродний брат зовсім не такий дурний, як я думав! — говорив він сам до себе. — Чомуж би і мені не піти та не зробити того, що й він. Прецінь я так подібний до нього, а під богатьома зглядами я стою висше від нього, для того я зможу устроїти ся остаточно, так само добре, як він.

І орангутан взявши костур, попробував ходити, випрямившись на весь ріст, так як ходить Двоногий. Йому се вдало ся і він кинув ся на звірят. Піднявши костур, він закричав грімким голосом і випулив страшно очи. Але він не настрашив звірят; они обступили його і стали з нього насьміхати ся. Лисиця вирвала у нього костур, олень штовхнув його рогами в спину, воробець напаскудив йому на голову, і звірята, так розігрались, так розшаліли, що орангутанови не оставалось нічого іншого, як втічи від них і скрити ся в гущавині кущів.

Слідуючого ранку звірята були заінтересовані другим видовищем.

Они побачили, що Двоногий відніс труп свого сина в ліс і положив на нього високу купу каменя. Жена Двоногого зривала самі найкращі цвіти і клала їх на каміне.

— Чи бачили ви що-небудь подібного? —

заговорив соловій. — Єсли хтонебудь із нас умирає, він там і лежить, де впав, або де вспівдібрати ся. А з дитиною Двоногого поступають, як з важною особою. Я не знаю, де мої живі діти, що вилупили ся минушого року, не говорячи вже про те бідне пташеня, що випало з гнізда і погибло.

— От побачите, що буде єще гірше! — сказав бик.

Віщованє бика сповнило ся. В тиждень пізнійше случилось щось такого, що зворушило лісові зьвірята більше, чим все те, що случило ся дотепер.

Двонога побачила на дереві пречудну райську птицю.

— Які гарні ті пера! — крикнула она. — Ни ми можна би було прикрасити голову.

І Двоногий, котрий хотів чим-небудь потішити свою жену після смерти дитини, взяв спису, пішов в ліс і за якийсь час вернув ся з убитою райською птицею. Двонога вирвала із ньої пера і повтикала собі в волосє. Обое они одушевлялись тою пречудною прикрасою.

— Ні, се вже занадто глупо! — крикнув соловій. — Він убиває птицю лиш для того, щоби прикрасити свою жену перами. Справді, тепер треба тільки тішити ся, що я сірий і негарний з вигляду.

В супроводі величезної стаї, вдова райської птиці прилетіла зі скаргою до льва.

— Нові зьвірята убили мого мужа, і ось я тепер вдова з чотирома холодними яйцями. Єслиб я лишила ся сидіти на них, я вмерла би з голоду, бо мій кормитель убитий. Я вилетіла з гнізда, щоби найти собі хоч трохи їди, а вернувши до дому, я застала свої яйця остиглими і мертвими, — я домагаю ся мести і покараня

убійника!

— Шож мені на се сказати тобі? — промовив лев. — В лісі, чейже, так багато вдів. Коли я голодний і убиваю зьвіря, то я також не питаю, чи є в нього дома жена і діти.

— Так, але прецінь Двоногий зробив се не тому, що він хотів їсти, — сказала райська птиця. — Він хотів дістати для своєї жени прикрасу до волося.

— Так шож йому робити, коли жена його того захотіла? — відповів лев. — Не сварити-ж ся йому з нього із за того.

Дехто з зьвірят засьміяв ся. Але більшість покивала головами і подумала, що се не добрий жарт, не лицюючий цареві зьвірів.

Слідуючими днями в лісі тільки й було розмови, що про Двоногого. Коже зьвіря скаржилось на нього.

— Недавно він взяв у мене ціле гніздо з сімнайцятьма тільки що знесеними яйцями, — сказала курка.

— З ріки щезли всі риби, — пищала видра. — Та ще й дістаєш від нього штовханці.

— Не можна спокійно попастись на лузі, — скаржив ся олень.

— Ніхто нас не оборонить, — сумно бляєла вівця.

РОЗДІЛ V.

ДВОНОГИЙ РОЗШИРЮЄ СВОЄ ПОСІДАНЕ.

Двоногий сидів коло порога своєї печери і думав. Коло його ніг лежала собака. В печері жена Двоногого приготвила їду.

Двоногий був в поганім настрою духа, позаяк йому не пощастилось на польованю.

Вчора, бродячи по лісі, він не здибав жадної дичини, та й нині не було лучше.

Звірята почали страшно бояти ся його. Вистарчило їм з далека побачити свого ворога зі списою, щоб всі они повтікали. Они знали вже час, коли він виходить на лови і ховались від нього, або розставляли сторожів, котрі, побачивши приближаючу ся собаку або Двоногого, давали голосні перестерігаючі сигнали. Близько печери не видко було більше ні оленя, ні бика, ні вівці, ні кози. Дуже рідко коли яке-небудь звіря пасло ся на лузі. Всі они ховались в гущавині ліса, куди не міг дістати ся Двоногий. Він не дуже любив там полювати, тому, що бояв ся, що лев може убити його із засідки.

— Не везе нам, Дружок — сказав він собаці.
— Треба видумати щось нового.

І він почав обточувати свої ножі і сокири, пороблені з кремія. Відтак жена його принесла снідане, що складало ся лише з яблук і орхів; навіть риба не появлялась більше на столі Двоногого, бо риби, зобачивши його образ в воді, сейчас счезали.

— Послухай! — нечаяно заговорив Двоногий, — прецінь буде богато простійше, если я зловлю дві вівці і ми будемо держати їх у себе в печері. У них вродять ся ягнята, котрі ми зможемо заколоти, і мені не потрібно буде завсігди ходити на польоване.

Жені дуже подобала ся його думка і в часі їхньої тої розмови, його настроїв замітно поправив ся. Він сплів довгий шнур із вусиків ростин і, взявши спису, пішов на лови разом з двома своїми синами і собакою.

Довго скрадав ся він попід край ліса і, вкінци, побачив вівцю, що пасла ся з двома ягнятами на лузі. Він поповз до ньої на руках і ногах,

приказавши Дружкови сидіти тихо. Приблизившись до ньої, він кинув арканом так спритно, що він обвив ся довкруги шиї вівці. Вівця жалібно запищала, але аркан цупко держав її і все стягав ся і стягав ся. Двоногий з радістю потаскав вівцю до себе, а маленькі ягнята, не знаючи, що їм робити поплелись за ньою.

Прийшовши до дому, Двоногий привязав вівцю до дерева, що росло перед печерою. Одно ягня убили і з'їла ціла сім'я, а друге оставили живим. Діти Двоногого бігали на луг і приносили цілі оберемки трави, а вівця їла і кормила своє ягнятко.

— Ти мене також з'їси? — спитала вівця, коли Двоногий сидів вечером з сімєю коло печери і любував ся ділом своїх рук.

— Ні, — відповів він. — Я оставлю тебе в себе, ти будеш мені такоюж слугою, як собака. Завтра я зловлю твого мужа. Тоді ти приведеш мені багато ягнят; декотрі ми з'їмо, а прочі оставимо, щоб жили; взагалі зробимо, як нам вигіднійше.

— Ти вбив мою сетру і здер з ньої шкіру, — жалувалась вівця.

— Тепер вже я не такий дурак — відповів Двоногий. — От побачиш.

Двонога підійшла до вівці і разом з мужем почала зрізувати з ньої шерсть ножем. Вівця опиралась і пищала, але Двоногий держав її сильно; а що она була привязана, то всі її крики нічого їй не помогли.

— Коли настане час дощів, я буду дуже мерзнути, — жалувала ся вівця.

— Коли буде холодно, — відповів Двоногий — я візьму тебе в печеру. Твоя шерсть потрібна мені на те, щоби з ньої зробити нам одягу. Тобі нема жадного змислу противити ся, если

ти будеш мене слухати, тобі буде у мене так добре, як ще ніколи не було.

В ночі, коли Двоногий заснув, вівця стояла і все думала і думала. Аж ту із кущів появилась голова бика, відтак показав ся олень, кінь, коза і багато других звірят.

— Що се еще приплило до голови нашому ворогови? — спитав бик. — Воробець говорив, будьто Двоногий привязав тебе і остриг тобі шерсть?

— Воробець не збрехав! — відповіла вівця. — Глянь, яка я гола. Мое ягня він з'їв, а завтра хоче зловити мого мужа. Правда, він нарвав мені трави, так що я ситісінька.

— Срашно! — закричав бик. — Впрочім, правду кажучи, ми й не очікували від нього нічого другого. А ти не можеш вирватись?

— Я вже пробувала, — сказала вівця, — але нічо з того. Чим сильнійше я рву ся, тим цупкійше затягає ся петля довкруги моєї шиї. Я зловлена і останусь в полоні.

— Рабство гірше смерти, — сказав вовк. — Я хочу зробити прислугу твоїй другій дитині і длятого з'їм її.

В миг ока він кинув ся на ягнятко і прогриз йому шию. Вівця запищала. Двоногий проснув ся і вийшов з печері, а всі звірята розбіглись.

— Ти, здаєть ся, спав Дружок, — сказав він до собаки. — Завтра треба буде устроїти так, щоб се не повторялось... ще того бракувало, щоб я ловив овець і годував ними вовка.

На другий день він найшов раду.

Він пішов з синами в ліс, там они зрубали сокирами кілька дерев і зробили з них острі палі; набравши їх достаточне число они вбили їх в землю кругом перед хатиною. Між палями

они повплітали віття, — коли сонце зайшло, они мали вже готову сталу і сильну загороду, через котру вовк не міг перескочити. За ту загороду они загнали вівцю.

Після двох днів Двоногий зловив арканом барана. Продовжаючи свої лови, він в короткім часі зловив корову, бика і теля. Загорода показала ся занадто тісною і прийшло ся побудувати більше простору. Вся сімя ходила рвати траву і все не ставало. Звір'ята, заперті в загороді, ревіли.

Ночами они розмовляли проміж собою.

— Знаєте, — говорила вівця, — кажучи правду, жите ту в дечім краще. Там, на лузі, ми завсїгди находились під страхом смерти; нам загрожав і лев, і вовк, і зм'я, і орел, не говорячи вже про самого Двоногого.

— Та оно ніби так, — відповіла корова. — Але мені страшно неприємно, коли жена Двоногого тягне мене за вімя. І я боюсь, що одного прекрасного дня они заріжуть мене, так як зарізали других звірят. Нас ту вже занадто багато.

В тім часі, як великі і благородні звір'ята були охвачені страхом, дрібні і низші звір'ята були в прекраснім настрою і навіть насьміхались над страхом своїх більших братів.

— А нам то що до того? — кричала муха. — Нехай собі великі звір'ята пожирають одно другого, скільки їм хоче ся. Я лично хочу сказати, що Двоногий подобає ся мені більше чим соловій.

— Ніхто тепер не може бути певним свого безпеченства, — брєніла пчола. — Вчєра він украв у мене мід.

— Так, — вмшав ся до розмови дощевий червак. — От трєтого дня він зловив мого рі-

дного брата і посадив його на гачок до удочки а відтак зловив на ню окуня.

РОЗДІЛ VI.

ДВОНОГИЙ ПЕРЕСЕЛЮЄ СЯ.

Двоногому приходилось все труднїйше і труднїйше діставати траву для множества звїрят, котрі жили в його загороді.

Він і його сімя давно вже стяли всю траву, що росла близько печери. Щоби нарвати трави, їм приходилось тепер іти досить далеко від дому, та й нести її до дому було не легко.

— Знаєш, нам треба пересилити ся на інше місце, — сказав Двоногий своїй жені. — Если трава не хоче підійти до нас, то ми підійдемо до ньої. Підемо опять на луг. Уткай нам шатро із шерсти; відтак ми зберемо всі шкіри, які у нас є, повбиваємо палі в землю і повісимо на них шкіри. Так нам буде добре. А звїрята можуть пасти ся на лузі перед шатром.

— Ну, а що буде, коли они з'їдять там всю траву? — спитала жена.

— Тоді ми перенесемось на другий найблизший луг, — відповів Двоногий. — Зложимо шатро, положимо бикови на спину і поїдемо дальше.

— Щоби звїрята не втікли від нас!

— Дружок pomoже мені стеречи їх, та й наші хлопчики будуть наглядати за ними. Тоді все буде добре. Звїрята вже знають нас і привикли до того, що ми їх гладимо. От побачиш, що они скоро будуть освоєні.

— Слїдуючого ранку Двоногі розламували загороду.

— Чи не хоче він випустити нас на свободу?

— сказала корова.

— Я не хочу іти на луг, — забляєла вівця і почала плакати. — Мої ноги стали не такими спосібними до бігу, як раньше; я не можу вже так бистро бігати. Я виджу слабше, чим давнійше, а мій нюх майже зовсім притупив ся. Я так довго не розвивала своїх змислів. Я останусь у Двоногого і буду їсти корм із його рук.

— Ти стала рабинею, — сказав бик, — і ти не варт того, щоби бути на свободі. Єслиб мені трафила ся нагода, я би сейчас втік. Вчера він убив мое телятко. Того я не забуду йому ніколи.

— Ну, нехай згине одно або двоє дїтий, нехай і я сама умру — все одно, нічого іншого нема що очікувати! — забляєла вівця.

— Рабська душа! — з призирством пробормотїв бик.

Тимчасом Двоногий розломав загороду, а його жена зібрала всі річи. На бика навалили стільки річий, скільки він міг нести. Решту річий понесли самі Двоногі. Таким способом, они вибрались в дорогу.

— Сповняє ся мое прочуте, — сказала корова, ізнемагавша під непривичним для ньої тягарем. — Я відчуваю страшно втому в бедрах і ногах.

І коли Двоногі підійшли до того місця, де починав ся луг, корова нараз скинула все що несла і гальопом пігнала від них а за ньою побіг і бик. Дружок побіг за ними, але они обернулись і так сильно штовхнули його рогами, що він аж підніс хвіст. Двоногий кинув за ними списою, але невдачно.

— Подождіть, буде і на нашій улиці празник! — сказав він. — Завтра я вас знова зловлю. А тепер роскинем шатро і будемо приміщувати ся.

Они роскинули шатро на невеличкім пригорбку, звідки було видко увесь луг. У підніжя горба журчало жерело. Дружок вигнав вівцю на луг, а потім пригнав її до дому. Двоногий зловив курку, гуся і качку та попідтинав їм крила так, що они не могли полетіти. Постепенно у нього нагромадилось много кіз, овець і дробу. А коли зьвірята зїли в тім місци всю траву, він зібрав шатро і перейшов на другий луг. Так поступав він завсїгди, коли зьвірятам не ставало їди. Правдоподібно він зовсім забув про корову, але якось оноді жена пригадала йому про ню.

— Знаєш, здалоб ся знова піймати корову, — сказала она. — Мені хоче ся її молока. Крім того, мені і дітям потрібні сандали із телячої шкіри.

Тоді Двоногий взяв спису і аркан і пішов шукати за коровою. По хвилині він побачив її з далека. Але она також побачила його і почала втікати зі всїх сил. Стоявший недалеко кінь, насмішливо глянув на Двоногого і сказав:

— Ти певно хотївби мати мої чотири бистрі ноги.

— Розуміє ся, — відповів притакуючо Двоногий.

— Як то добре мати щось такого, чого в тебе нема, — насміхав ся кінь. — А то ти і так представляєш себе паном ліса.

Двоногий нічого на се не відповів; аркан у нього був на поготові. Нараз він закинув його коневі на шию. Кінь підняв ся на задні ноги і почав скакати, дико випуливши очи. Але з кожним його рухом аркан все тіснійше і тіснійше обвивав його шию, а Двоногий не випускав з рук шнура, хоч кінь волочив його землі. Він так сильно обмотав шнур довкруги руки, що

він вів ся в тіло і з руки закапала кров.

В кінці кінців, кінь вибив ся із сил. Трясу-чись на всьому тілі, він остановив ся. У нього з рота текла піна.

— Чого ти хочеш від мене? — закричав він.
— Мое мясо і молоко не смачні; шерсти, котруб ти міг ostrичи, на мені нема.

— Позич мені своїх чотирох ніг, — відповів Двоногий, — ти сам ними хвалив ся. Гей! Стій спокійно!... Єсли будеш послушний, я не зроблю тобі нічого лихого.

При тих словах він обмотував шнур довкру-ги своєї руки, підходячи все ближе і ближе до коня; він погладив вкритого піною коня і на-раз, ухватившись за його гриву, вискочив йо-му на спину. Кінь став дуба, високо підкинув в воздух задні ноги, і всіляко пробував скинути з себе наїздника. Але Двоногий сильно ухва-тив ся за шнур і гриву, тісно стиснув ногами бо-ки коня і всидів на ньому, хоч се коштувало йо-го великі з'усилля. Кінь поступенно успокою-вав ся, а Двоногий попліскував його по шиї.

— Ну а тепер зловимо корову!

Він потиснув пятами в боки коня і вдарив йо-го. Смертельним гальопом поніс ся він по лузі. Корова не лише, що не пробувала втікати, але стала і не зводячи очий дивилась на чудне видо-вище, котре она побачила, немовби оніміла зі здивованя. Скорше чим она спамятала ся, у ньої на шиї був вже аркан, і Двоногий гордо поска-кав з своєю добичею до дому.

Доїхавши до шатра, він скочив з коня, погла-див його по спині і подякував йому, не проявля-ючи однак жадного наміру зняти аркан з його шиї.

— Хібаж ти не пустиш мене? — спитав кінь.

— Ні, — відповів Двоногий. — Але я предло-

жу тобі щось кращого. Ти будеш пити з криниці і їсти саму найбільше сочисту траву, яку ти колинебудь їв. Відтак ти повинен успокоїти ся і не забувати про се, що ти тепер мій слуга і можеш безжурно прожити останок твоїх днів, если тільки будеш вірний, послушний і будеш охотно ви повняти ту роботу, котру я тебе заставлю робити.

Відтак він погодував коня і привязав його до дверей шатра. Поруч нього до кілка була привязана корова.

— Чи не втічиб нам? — прошептав кінь, коли настала ніч і Двоногий заснув.

— Ні, — відповіла корова, похитавши головою! — Я більше вже не побіжу. Нехай буде, що буде. Страх мене огорнув, коли я побачила, що він сидів на твоїй спині. Він — наш пан і ніхто не може супротивляти ся йому.

А воробець літав на своїх бистрих крилах по лісі.

— Двоногий зловив коня... Він сидить верхом на його спині... він привязав його до свого шатра... Кінь став слугою Двоногого.

— Ти чув, що говорять? — спитала львиця свого мужа. — Невже і ти повезеш його на своїй спині, коли він буде полювати?

Лев грізно заревів і закричав:

— Нехай лише прийде!

— Він буде обережний! — насмішливо сказала львиця. — А ти боягузе вступиш ся йому з дороги.

Лев положив голову на лапи і не сказав ні слова. Важкі думки роїлись в його голові.

РОЗДІЛ VII. ДВОНОГИЙ СІЄ.

Двоногий переходив з своїм стадом з одного луга на другий.

Його стадо з кожним роком все побільшало ся. Збільшала ся і сімя Двоногого. Двонога обдарувала свого мужа сімома синами і сімома дочками і всі они росли та помагали в хазяйстві і коло худоби.

Звїрята призвичаїлись служити Двоногому і були вдоволені і веселі.

Кінь возив Двоногого на лови, а коли він розбирав своє шатро і переносив ся на нові пасовища, він кроком ішов разом з ним. Він ішов на його зазив, і ні він ані ніхто другий з звїрят не думав серіозно про втечу, так що Дружкови не трудно було стеречи їх.

Розумієть ся, що в них часом пробуджувала ся жадоба свободи. Се случало ся особливо тоді, коли они розмовляли з дикими звїрятами. Але відтак желане вирвати ся на волю знова погасало в них.

Одного разу ночью в періоді дощу олень підійшов до піддаша збудованого Двоногим для охорони своїх звїрят.

— Ви добре забезпечені від дощу, — сказав олень, з завистю поглянувши на них.

— Так, — відповіла вівця. — Тепер нам лучше чим в попереднім часі, коли в часі дощу приходило ся спасати ся під деревом і все таки промокати до шпіку костий.

— Се правда, — сказав бик. — І в спеку ту також дуже приємно, бо Двоногий годує нас гарною їдою, котру він збирає для нас, підчас коли раньше із-за одної травиці приходилось

оббігати луги.

— Мені здавало ся, що наоборот, ви самі повинні дбати про себе, — сказав олень. — Я сам видів, як ви працювали на вашого пана, вибиваючись із всіх сил.

— В сім житю нічого не можна дістати даром, — пояснив кінь. — Впрочім, я не опрокидую того, що мої прочутя сповнились. Мою поясницю таки добре ломить після нинішньої роботи.

— Та й мені не лучше, — вмішалась в розмову корова. Качка, гуска і курка потвердили теж саме. Лише вівця похитала своєю товстою головою, не перестаючи проворно жувати.

— Тепер я вже не знаю, що я прочувала, — з видом вдоволення заблеяла она. — Мені ту добре і баста!

— Ви чого ту ворчите?! — закричав нараз Дружок, що стеріг звірят і спав дуже чутко, — закликати хазяїна?

Олень злякано відскочив від шатра, а кінь сказав:

— Ні, не треба. Він сам багато працював в день і так само втомив ся як і ми. Не добре його непокоїти.

Після того серед звірят все стихло.

Але Двоногий не спав в своїм шатрі.

Він сидів і все думав і думав. Його жена також не спала, бо її занимали тіж самі думки, що і мужа.

— Мені надоїло бродити з місця на місце, — сказав він нарешті. — Ми вже не молоді, сімя у нас велика і часами я стаю дуже втомлений від роботи.

— І я не меньше, — притакувала йому жена. — Але ту вже нічим не поможеш. Ми приневолені переходити з місця на місце для того, щоби

наші звір'ята мали що їсти.

Двоногий не зараз її відповів.

Він встав, вийшов на дощ, подивився до своїх звір'ят і знова вернув ся до шатра. Десь заревів лев.

— Ти чув? — спитала жена.

Двоногий кивнув її головою.

По якійсь хвилині він заговорив: — Послухай, звідки бере ся трава?

— Ти се знаєш так добре, як і я, — відповіла она. — Прецінь ми часто говорили про те, що трава кидає на землю свої сімена і що коли впаде дощ, они ростуть між старою увявшою травою.

— Зовсім правильно! А чому ж би нам не збирати сімен і не сіяти їх? Єсли ми зберемо всю стару траву і візьмемо насіне того рода трави, що її звір'ята найбільше люблять, то ми зможемо добитись того, щоби трава росла далеко густійше. Тоді ми зможемо зібрати знова сімена і знова сіяти і цілими роками жити на однім і тим самім місци.

— Ах, колиб ми тільки могли се зробити! — сказала Двонога і заплескала в долоні.

— А чому ж би нам того не зробити? Єсли нам се вдасть ся, то ми збудуємо тревалий дім для себе і для наших звір'ят. Я увірений, що при певнім терпіню і витревалости, ми зможемо повалити нашими камінними топорами і найгрубші дерева. Як тільки дощ перестане, я піду пошукати місця, де ми зможем побудувати ся і прожити останок наших днів.

Після тижня небо знова прояснилось. Двоногий скочив на коня, попрощав ся з сімею і сказав, що він верне ся до дому аж тоді, коли найде, що йому потрібно. І дійсно, він вернув ся аж за два дни перед вечером і приказав сімі

зібрати на завтра рано всі річи і йти за ним.

Коли його сімя дійшла до того місця, котре він вибрав, всі признали те, що його вибір дуже вдачний.

Земля була гарна і обіцяла обильний урожай — так сьвіжі і гарні були на ній різні рослини. З одної сторони великого отвертого поля тягнув ся ліс, з другої — луг, притикаючий до великого озера, в котрім весело плюскались риби. Далеко гень за озером синіли гори, пестивші око своєю красотою і викликувавші в глядачеві чудові образи. На самім краю ліса піднимав ся пригорбок, у підніжя котрого протікав ручай. Він впадав в ріку, вужовато пробігавшу через луг, а ріка впадала в озеро.

І поле і луг були переповнені всякими травами і цвітами.

Ту був мак, великий і на причуд гарний. Ту були дзвіночки і морква, повій і васильок, чортополох і щавиця, фіялки і много, много других цвітів. Всі они росли і розповсюднювались так, як хотіли, позаяк ту они були панами.

— Ось ту ми будем жити, — сказав Двоногий. — На горбі ми збудуємо великий трівкий дім і стайні для зьвірят і високу загороду для охорони від наших ворогів. Так зараз і візьмемось до роботи! Як буде збудований дім, то ви здивуетесь!

І він з синами взяв ся до рубаня дерев.

Терпеливо працювали они з дня на день; але для того, щоби покорити могучі дерева, прийшлось дуже много попрацювати камінною сокирою. Страшна вістка рознесла ся по лісі, яку дерева передавали одно другому.

— Що се?.. Чого йому від нас потрібно?.. Чому і за що ми умираємо? — перешептувались дерева.

Але, Двоногий і його сини нічого не слухали і нічого їм не відповідали. Вони працювали без втоми до тої пори, доки не добились до своєї ціли. Тоді вони збудували на горбі великий дім із сильного дерева і еще два-три будинки, — стайні для звірят і якесь ще велике приміщення; для кого оно було — Двоногий не говорив.

Всі отвори і щілини в домі були заткані мохом. Довкруги будинків поставлено пліт зроблений із стовпів переплетених віттям, так що повстала висока стіна, представляюча собою прекрасну охорону від ворогів

Коли все те було готове, Двоногий попросив свою жену сшити мішок із шкіри для себе і для кожного члена сімї. Відтак всі они пішли на луг і почали збирати в мішки всякі трави, котрі они хотіли посіяти.

— Не візьмеш ти трохи і моїх сімен? — спитав мак, опускаючи свої гарні листки цвіту... — В моїй голові їх тисячі, а я, прецінь, перший кра-савець в краю.

— Може бути, може бути, — відповів Двоногий. — Але мені ти зовсім не потрібний.

— Ти перейшов і оминув мене, — скромно прошептала фіялка.

— Хоч ти і чаруюча цвітка, але мені ти не можеш принести жадної користи, — відповів Двоногий.

— А мене ти зовсім забув? — закричав чортополох. — Прецінь я ту найпотрібнійший і найсильнійший цвіток.

— Але найбільше живучий се я, — крикнув репях.

Глядіть, не беріть тих сімен, — сказав Двоногий своїй сімї. — Наші звірята не їдять їх.

Наповнивши мішки, Двоногий з сімею вернулись до дому, а відтак знова прийшли на луг,

знова збирали сімена і носили до дому, поки не зібрали великої купи.

— Тепер пічнем оброляти почву, — сказав Двоногий. Ходи сюди, любий конику і позич мені твоїх сил, як ти вже нераз се робив!

Двоногий зробив плуг, запряг до нього коня, заставив його ходити по полю, крок за кроком, переходячи одну борозду за другою. Він радісно глядів, як підносились земля під острим камінним ножем плуга.

— Щож се таке? — закричав мак, але в туюж хвилю був переораний.

— Се тобі не допоможе! — Зі злістю в голосі закричав чортополох, звертаючись до Двоногого. — Наше насіне, на злість тобі, однаково появить ся на поверхні.

— Се ще ми побачимо!

Відтак Двоногий приказав кожному з своєї сімї вирізати по одному чортополохови і винести з поля. З'оравши стільки землі, скільки йому здавалось потрібним, він посіяв зібране насіне трав в сьвіжо з'орану землю.

— Тепер підіждемо дощу, — сказав він, і побачимо, що буде.

І от настав період дощів, і все стало ся так, як очікував Двоногий.

Із з'ораної землі всюди показалися зелені парости, всі одної форми; то була трава, котру так любили його зьвірята. Серед ньої то там то сям виднілось кілька чортополохів і маків, але більше всього було гарної трави.

— Ось, видите — з вдоволенем сказав Двоногий. — Підождїть лише, нехай засяє сонце, то ді діло піде еше скорійше.

Сонце післало на землю свої лучі і все поле вскорі перемінило ся в роскішне зелене покровало, котре росло так бистро, що се було замі-

тно кождому.

Оноді олень підійшов на край ліса і зі здивованем почав дивити ся на відкрившу ся перед ним картину. Відтак він закричав до своєї сімї, що остала ся в лісі:

— Ходіть сюди! Ту таке гарне, поле якого ви ще ніде не виділи! Скорше, скорше, я вже починаю їсти.

— А, так се ти ту волочиш ся! — закричав Двоногий, прибїгши зі списою. — Тїкай, підлий злодію! Ти думаєш, що я для тебе сїяв в потї лица, для тебе готовив мою жатву!? Забирай ся гень, се поле моє.

Олень з усіх сил побїг в ліс. А воробець лїтав по лісі і розказував:

— Двоногий присвоїв собі великий кусень землі, на котрий ніхто не сьміє ступити ногою. Коли олень схотїв попасти ся на ньому, Двоногий назвав його злодієм!

РОЗДІЛ VIII.

ДВОНОГИЙ ВЖИВАЄ ЖИТЯ.

Коли прийшов час, Двоногий наповнив урожаєм з поля свій шпихлїр. А коли жнива скінчились, він почав думати про слїдуючий рік.

Він з'орав еше два поля і засїяв їх. А слїдуючого року він викорчував часть ліса і також з'орав землю.

Так кожного року він з'орював все більші і більші кусні землі і в кінци кінцїв, використав всю землю, котру він міг доглянути своїм оком із свого дому, побудованого на горі.

Довкруги свого дому він зробив сад, заса-

див його овочевими деревами і травами, котрі йому були потрібні. Перед домом простирались обведені загородою поля, засіяні кожде певним родом трави або рослини. Двоногий поступав неумолимо строго з кожним, хто нищив діло його рук або крав щонебудь із його власності.

Він, очевидно, дійсно був царем землі. Ніхто не осьмілював ся оказувати йому спротиву. Його стадо росло з кожним днем, а дикі звірята побачивши здалека його самого або кого небудь з його сім'ї, втікали з усього сили.

Але в гушавині ліса, в нічній тиші і взагалі, коли вони чули ся безпечними, вони говорили про давно минулі дні, коли вони самі були властителями, своїми панами, споминали зі стидом історію свого упокорення і жили надією на лучшу будучність.

— Він кидає каменем за бідними пташками, що збирають зернятка на його полю, — скаржив ся воробець.

— Вчора она вигнала мене із ліщини, — ска зала вивірка.

— Коли я хотів зловити ягня, його стріла впи лась в моє ліве крило, — розказував орел.

— Мене він зовсім прогнав з ліса, — зітхав вовк. — Він сказав, що вся дичина його, і если би я осьмілив ся доторкнути ся до ньої, то він буде переслідувати мене і мої діточки хочби на краю світа.

— Завтра йому може прийти в голову сказа

ти, що всі луги його, — сказав олень. — Деж ми тоді будемо пасти ся.

А чортополох, мак і дзвіночки склонились коло плота. Фіялка сховалась в саді. Хмурна і зла кропива росла коло плота саду.

— А хіба нам лучше? — спитав чортополох. — Нас прогнали з нашої вітчини і тепер ми приневолені сидіти на плоті і бути сьвідками того як глупа трава розпростерлась по всьому полю. І ту ми сидимо з ласки. Котрої небудь днини він може позбавити нас житя.

— Він пересадив кілька моїх сестер в свій сад, — сказала фіялка.

— І кілька моїх! — крикнув мак. — Але чиж се свобода?

— Чортополоше, вколи його, — порадив великий дуб.

— Я се вже зробив, — відповів чортополох, — а він побив мене палкою.

— Кропиво, попечи його! — сказав дуб.

— Я вже се пробувала, і мені попало також, так як чортополохови.

А ростины в полю радісно перешептувались одна з другою.

— Ми, ми, ми тепер царствуем в краю... ми гарні...ми пожиточні... А ви — обшарпанці, не потріби!

— Послухайте, що говорить та боязлива дрянь, — крикнув чортополох.

До розмови вмшав ся дзвіночок: — Ми не можемо нічого зробити. Але чому ви, великі де

рева, не впадете на нього і не роздавите того розбійника і його насіне?

— Впасти і роздавити — се добра думка, — сказав дуб. — Але хібаж у нас в лісі нема царя, котрий би оборонив нас? Деж лев?

— А й справді... де-ж лев? — закричали всі. Але лев не показував ся.

В саді під великою яблонею сидів Двоногий в крузі своєї сімї. Він дивив ся на свої поля, на котрих колисались рослини, дивив ся на яблоню, обвішену прекрасними жовтими яблуками. Один з його синів тільки що вернув ся з озера до дому і приніс дві великі риби. Другий був на ловах в лісі... Відізвав ся його голос... Ось він стоїть на краю ліса, тримаючи на плечах товсту козу.

Третий син працював коло плуга, хочаби його улїпшити. І всі прочі були заняті ділом. Дівчата доглядали худоби і виконували іншу роботу.

— Знаєш ти, нам повело ся, — сказав Двоногий до своєї жени. — Все росте і цвите в наших руках. А наші діти розвинуть се діло, а їхні діти еще дальше...я не можу навіть представити собі, якої сили і могутости досягне наша сімья.

— Правда, — сказала она. — Нам повело ся в житю. Пригадай мені нагодувати воробців зерном, коли они не будуть мати що їсти.

— Добре. Нам вистарчить зерна для того, щоби погодувати тих злодійчуків. Я люблю ранками слухати, як они весело чірінькають.

РОЗДІЛ ІХ.

СТАРІ ЗЬВІРЯТА ДЕРЖАТЬ НАРАДУ.

Старі зьвірята з кожним днем все більше і го-
лоснійше нарікали на свою судьбу.

— Тепер не знаєш, що можна робити, а що
ні, — сказав крет. — Вчора мій двоюродний брат
зривав землю, як се принято в моїй сімї спокон-
віку. Нараз його витасили на поверхню землі
і один з синів Двоногого убив його за те, що
горбок кретовиня був на одній із його грядок.

— Його дочка убила мою жону за те, що она
видала ся їй обридливою, — сказав молодий па-
вук. — Правда, моя жена відносила ся до мене
не дуже приязно. Она хотіла мене з'їсти зараз та
ки після женячки, і я лише з найбільшим трудом
уникнув тої судьби. Під іншими взглядами она
була якнайкращою і найрозумнійшою женщино-
ю на землі і нікому не чинила жадної шкоди, ви-
ключаючи, розуміє ся, мухи.

— А мою жону він взяв та й пересадив собі
в сад, — сказав вусик хмелю.

— Як тільки він зобачить у мене зелені па-
рости, так зараз вириває мене, — жалував ся
снітій.

— А нас замикає в кошики, — сказала пчола.

— А нас прогонить хусточками, — доносив
комар.

— А нас замикає, щоби ми потовстіли, і що-
би нас відтак з'їсти, — розказувала свиня.

— А на нас він розставляє лапки на випадок,
коли схочемо трохи злакомити ся, — сказала
миш.

А олень сказав: — Він — пан над нами всіма.
У нас нема нікого, кому ми моглиб поскаржи-
тись. В нас нема царя. Лев перестав вже бути

паном лісів. Коли він голодний, він убиває нас своєю лапою і вже не боронить нас.

В тім часі, коли звірята мали нараду, що робити, до них поволи підійшла левиця. Звірята зі страху підскочили, але левиця спокійно лягла між ними і сказала:

— Не бійтесь мене, я вас не діткну ся. Протягом послідного тижня я майже нічого не їла від огірчення; мене гризе та сама журба, що і вас. І для мене она еще тяжша, позаяк мій муж обов'язаний обороняти вас всіх від тих прибульців, а він того не робить. Поза всім другим, мене пригноблює еще сором за себе.

— Лев повинен нам помочи! Лев повинен нас освободити! — на перерив закричали всі звірята.

— Лев не вдарить пальцем об палець, — сумно відповіла она. — Він лежить дома і завсігди дивить ся і дивить ся кудись то в даль. Тепер слухайте, що я вам скажу.

Всі звірята стовпились довкруги левиці, пильно прислухуючись до її слів:

— Всім нам грозить небезпека, — почала она, — всім без винятку. — Я памятаю все, що чула про Двоногого і що виділа сама. Я знаю тепер його характер і його пляни так добре, немов би він виявив їх мені. Він хоче покорити весь світ, він і його діти хотять панувати над нами у всьому — і в добрі і в злі.

— Се правда! — закричали звірята.

— Так, се правда, — повторила левиця. — Ніхто не може вважати себе безпечним. Навіть найсильніше звіря або дерево!.. — Єсли до нині він не повалив вас, то завтра прийде на вас черга. Наймізернійший хробак і найслабша травиця. Ви не знаєте, коли ви йому будете потрібні або коли станете непотрібними. Тоді і

вам вибе година.

— Так, так, — закричали они.

Могутній дуб склонив своє сучковате віття, олень сумно опустив роги, дощевий черв прошептав “так” в своїм землянім царстві, а пчоли задрожали від страху.

— Ось які наші діла! — сказала львиця. — Для нього ми або корисні, або шкідливі — більше нічого. Єсли йому подобає ся цвітка, він бере її під свою опіку; єсли-ж його ніс не терпить аромату якої небудь цвітки, він топче її. Єсли дерево дає йому тїнь в часі сну, то він дозволяє йому рости. Єсли-ж дерево чому небудь перешкаджає йому, або єсли оно потрібне йому для дров, то він зрубує його. Єсли він видить, що яке будь звір'я зможе принести йому користь, він ловить його і робить своїм рабом. Він вкриває ся його шкірою, їсть його мясо і заставляє його працювати. Навіть, коли він ситий, то не перестає робити свого розбою, — не так, як ми. В нього така жадоба, що він ловить звір'ята і збирає плоди на довгий час, щоби ніколи не терпіти нужди.

— Се правда! Се правда! — хором закричали звір'ята.

— Подождіть! — продовжала львиця. — Я єще не скінчила... Він — нечесний мисливий, не такий як ми всі. Він не ловить своєї добичі, бігаючи за ньюю на ногах, а виїзджає на лови, сидячи на спині коня, котрого приневолив возити себе. Він не ловить своєї добичі кігтями, не вбиває її своїми зубами... У нього дивне оруже, котре летить по воздуху і, застрягнувши в кого небудь, убиває на смерть.

— Ми його знаємо, — сказав олень.

— Оно просвистіло коло мого ока, — додав вовк.

— Оно попало в моє крило, — сказав орел.

А львиця продовжала свою оскаржуючу промову:

— Він не пе крови, не їсть мяса так, як ми. Він припікає його на огні... в його хатині завсїгди горить огонь. Він зробив насильство над природою... Ми знали лише той огонь, котрий вибухав від удару грому і запалював старе дерево... Він вдаряє один камінь о другий, і повстають іскри... він тре два кусні гнилого дерева один о другий і добуває полумінь...

І всі закричали:

— Се правда! Він зробив огонь своїм невільником.

Але львиця була невтомимою:

— Він не зриває лісових плодів в тих місцях, де они дозріли, а садить корисні йому рослини, а прочі нищить. Єслиб йому дозволити розпоряжати ся так, як він хоче, то він переробить по своему всю землю. На ній не будуть рости жадні інші трави, крім тих, котрі йому корисні — не будуть жити інші звірята, крім тих, які йому корисні або які достарчують йому приємности. Коли ми єще поживемо на землі, то станемо його рабами.

— Рабами, рабами! — закричали всі.

Львиця помовчала хвилинку і все стихло. З далека донесло ся гавкане Дружка.

— Ви чуєте лай собаки? — закричала львиця. — Се його перший слуга! Собака помагає Двоному стеречи других звірят.

Тоді всі закричали хором:

— Собака зрадила нас! Смерть собаці!

Львиця підняла лапу і все стихло. Відтак она заговорила дальше:

— Чи памятаєте ви ту ніч, коли тільки що прийшли нові звірята і ми всі зібрались на тім

самім лузі? Декотрі зьвірята перестерігали нас тоді... кінь, бик і вівця... а також гуска і качка... Тепер они всі стали рабами Двоногого. Прочуте не одурило їх. А памятаєте, як виглядали ті обидва зьвірята, як они ту лежали і спали? Они були голі, нещасні єства... Єслиб ми тільки були хотіли, ми моглиб були тоді легко їх убити.

— Так, ми могли зробити се! — закричали зьвірята.

— Але ми того не зробили. І ось тепер они стали панами ліса. А чи знаєте ви, звідки взялась у них та власть? Від зьвірят, котрих они покорили собі. Колиб ми могли відібрати у них ті зьвірята, то они знова стали би такими мізерними сотворіннями, якими они були попередно. Сила і могучість Двоногого заключає ся в тім, що він вміє заставити другого працювати на себе. Єсли ви хочете послухати моєї ради, то ви повинні передовсім попробувати перемовити від нього його слуг. Нехай хто небудь піде до них і нарозумить їх. Треба пробудити в них почуте чести, нагадавши їм той час, коли они, як вільні птиці свобідно бігали по лісі.. Хто візьме на себе се порученє?

— Ти сама повинна піти! — закричали зьвірята.

— Ні,— сказала она,— се було би неправильно. В їхніх жилах і моїх тече інша кров. Они можуть собі се нагадати і тоді всі мої перекопування не доведуть до нічого. Треба вибрати тако, кого би они зовсім не бояли ся.

Після деяких переговорів зьвірята рішили вислати послом лисицю. Хотяй у ньої ще з давніх часів не були полагоджені старі рахунки з гускою, качкою і куркою, але сим разом зьвірята не могли найти нікого лучшого.

І так лисиця побігла; ніхто не знав лучше

від ньої найкоротших і тайних стежок в лісі; она обіцяла як найскорше принести відповідь. Звірята поклались в куті і перешептувались проміж собою. Посеред них лежала львиця, стидливо дивлячись перед себе і ворчачи щось під носом.

Підійшовши до дому Двоногого, лисиця стрінула ніс в ніс з Дружком, котрий якраз робив свій нічний обхід, щоби подивитись, чи нема близько ворога.

— Добрий вечер, двоюродний братчику! — рабськи-покірно сказала лисиця. — Що се ви так пізно гуляєте?

— Теж саме я можу сказати і вам, — відповіла собака. — Я тут на сторожі за свого хазяїна. Але чи ти займаєш ся таким чесним промишлом.

— У мене нема хазяїна. І еше так недавно ти сама була хазяїном. Ти повинна відвоювати собі свободу. Ходи зі мною на луг! Там зібрались вже всі звірята. Они простять тобі то, що ти служила Двоному і если ти отвориш ворота і освободиш всі полонені звірята, всі звірята будуть витати тебе, як сьмілу, гарну собаку, якою ти була попередно .

— Ту нема полонених звірят, — відповіла собака. — Всім нам жиє ся ту гарно і ми не хочемо нічого іншого. Если я слуга Двоногого, то я і друг його. Забирай ся скорше звідсіля до тих, хто тебе сюди післав.

Сказавши се, Дружок обернув ся до лисиці спиною і скочив в середину загорода через маленький отвір, зроблений спеціально для нього. А лисиця остала ся за загородою, очікуючи, чи не покаже ся хто небудь зі зловлених звірят. І дійсно, за хвилину молодий гусачок висунув із отвору свою головку.

— Добрий вечер, любий парубче, — сказала лисиця. — Будь так добрий, підійти трошки ближше!

— Я не сьмію, — відповів гусачок. — Я не сьмію виходити ночью, хоч мені так хоче ся вийти. Я страшно боюсь Двоногого. Недавно він зжарив і з'їв мою маму.

— Ох, як страшно! — крикнула лисиця. — Ні мінути довше не можна вам оставати ся в сім розбишацькім вертепі. Виходіть до мене! Я заведу вас в таке місце, де ви нічого не будете бояти ся.

— Ах, колиб я міг здати ся на вас! Але в мене є ще десятеро братів і сестер! Не можу-ж я їх покинути.

— Тільки не буди їх сьогодні ночью! Молоді дїтваки такі балакучі, а если собака або Двоногий заприміять вашу утечу, тоді нам капут. Тебе сейчас спечуть, та й мені, розуміє ся, буде неприємність.

— Се правда, — сказав гусачок. — А ви обіцяєте мені прийти за моїми братами і сестрами другим разом?

— Даю вам слово, що кождої ночі я буду приходити за одним із них поки не освободжу всіх із неволі, — обіцяла лисиця. — Розуміє ся, о скільки се буде в моїх силах. Само собою розуміє ся, що мені може що небудь перешкодити.

— Які ви добрі! А я думав, що дикі зьвірята — то страшні чудовища. Мені завсїгди оповідали про них такі страшні річі. Мене перестерігали не вибігати в лїс, позаяк там будьтоби може случити ся щось страшного.

— То брехня, брехня! Лісові зьвірята — то ангели. Я ніколи ще не чула, щоби они кого небудь пекли. Ну, ідіть, ідіть поки нас ніхто не зачув.

— Іду, — сказав гусачок.

Гусачок, перевалюючись з боку на бік, виліз із отвору, і в ту-ж хвилину зуби лисиці впились в його шию; він тільки успів крикнути і умер. На його крик скорістю блискавки прибіг Дружок. Лисиця випустила гусеня і стала огризати ся; але она була слабша від собаки і Дружок не пощадив її; він гриз її до тої хвилі, поки хижак не упав мертвим. Тоді доперва вдоволений Дружок відійшов з поля битви.

Звірята тимчасом сиділи на лузі і очікували лисиці.

— Лисиця нас одурачила, — ворчав олень.

— Двоногий, напевно, зловив її і заставив собі служити, — сказав соловій.

Доперва над раном до них прилетів засапавший ся воробець.

— Лисиця убита, — кричав він. — Она лежить на пригорбку, перед домом Двоногого. Я сам її видів; а поруч ньої лежить — мертве гусеня.

Львиця піднесла ся з свого місця, а за ньою і всі звірята.

— Лисиця мала свої особисті ціли, — сказала львиця. — Она погинула тому, що полювала на гусеня. Тепер ми не можемо числити на нікого.

З тими словами она, опустивши голову, поволи пішла до дому.

РОЗДІЛ X.

ЛЕВ.

Оноді ночью, кілька днів по зборах звірят на лузі, лев лежав, як звичайно, в своїй печері вплявши кудись-то в даль свої жовті очи. Його суруга спала, або, що найменше, вдавала, що спить. Що хвилини она глибоко зітхала. В лі-

сі була мертва тишина.

Лев дуже добре знав, що означали ті зітхання його супруги; знав він також про що звір'ята говорили в лісі. Ні одна з їхніх жалоб не була йому незвісною; ні одно із насмішливих слів, сказаних на його адресу, не було йому невідоме. Ані на хвилину він не сумнівав ся про те, як були звір'ята настроєні проти нього, царя звір'ів.

Він не забув також тих, хто висказував ся про нього найбільше зневажливо. Коли прийде час, і в лісі буде установлений попередній порядок, він з'уміє звести з ними рахунки. З дня на день він був примушений вислухувати насмішки від своєї супруги, але до певного часу він не звертав на них уваги. Прийде час, коли она буде просити прощення і як попереднійше любити його і одушевляти ся ним. І його діти будуть як попередно шанувати і поважати його. В історії ліса про нього збережеть ся передане, як про царя, за панованя котрого царство було в величезній небезпеці і великих нещастях, але він вийшов витязем з усіх битв.

Лев встав і повільними кроками пішов в ліс.

— Цар звір'ів іде на лови, — сказав їж, повзший в куцах.

— Гляньте, як він похудів! — крикнув лилик.
— Шкіра обвисла на ньому і бовтає ся довкруги його тіла.

— От скільки то вже ночий, як він не був на ловах, — сказала сова. — Його очі горять від голоду.

Але цар лісів навіть і не думав про лови. Немов у сні він ішов в тім напрямі, де стояв домок Двоногого. Олень перескочив перед ним через дорогу, але він не закріпив нічого. Він ішов поволи все вперед і вперед, поки не прийшов до відкритого місця, де на пригорбку стояв домок

Двоногого.

Він пішов прямо до дому, перескочив через пліт і ліг в кущах, що росли перед дверми. Він рішив підстеречи Двоногого. Ніхто не міг його видіти, лише його жовті очи блищали із гущави ни листя. Одним скоком він міг очутити ся перед дверми.

Двоногий спав неспокійно тої ночі. Він перекидав ся з боку на бік на своїй постелі, зробленій зі шкір; а як лише він заснув, Дружок загавкав так грімко і скажено, що йому прийшлося встати і подивитись, чи все в порядку. Він закрив отвір через котрий раньше вбігав і вибігав Дружок, окремими підносячими ся дверцятами, позаяк гусачок занюхав той вихід і попав ся в лапи хижака.

— Що ту таке, Дружок? — спитав Двоногий.

Собака не переставала гавкати і скакати коло свого хозяїна. Двоногий відкрив маленький отвір і подивив ся на двір. Нічого не було видно. Тоді він приказав собаці лягти на місце і сам також приліг. В тім він почув, що в стайні збудив ся кінь, замукала корова, а домашні птиці запіяли і стали кричати. Счинив ся оглушаючий шум. Він мусів знова вийти і побачив, що всі його звїрята чимсь то перестрашені. Кінь увесь був вкритий потом, а кури, гуси і качки стрівожені літали.

— Що се значить? — спитав себе Двоногий.

Він отворив двері і вийшов без всякого оружя, неодітий, — так як встав з постелі. Щось зашелестіло в кущах перед домом, і — лев кинув ся на Двоногого; але йому вдало ся скорістю блискавки замкнути двері і завалити їх камінем.

Один момент він стояв в страшнім перестрахи, не знаючи, що йому робити.

Через маленький отвір в дверях він побачив

льва, лежачого перед кущами: очи його, блискаючі обісінем, були приковані до дверей, і сам він був на поготові зробити скок. Двоногий зрозумів, що настав момент стати з львом до рішучої борби, відклавшої ся так довгий час.

Двоногий з початку рішив побудити своїх синів, прокрасти ся до других дверей і напасти на льва з заду. Але його сини спали в різних місцях дому, а на сході вже свитав день. В тім часі як він став би їх будити, хто небудь з сімі міг вийти з дому і впасти жертвою царя лісів.

Поки він стояв і думав, його страх минув.

Він зрозумів, що він достаточо сильний, що би убити ворога. Він взяв тихо дві найлучші списи, докладно оглянув вістря, відітхнув і отворив двері.

Лев кудись счез.

Двоногий оглянув ся на боки, але його проти вника не було. Але Двоногий був старим, досьвідченим мисливим і тому не сумнівав ся про те, що лев де небудь підстерігає його. Він стояв спокійно в дверях, з напруженими мускулами, готовий до наближаючої ся битви.

Щось зашелестіло в кущах і Двоногий зобачив серед листя очи льва. Він зрозумів, що тепер не треба було тратити хвилини часу. Єсли лев скочить перший, то буде вже пізно.

І от він пустив одну спису і попав ньюю в око льва. Роздав ся дикий рев. Друга списа прошила серце льва.

Всі в домі зірвали ся і прибігли сюди.

Коло дверей дому лежав лев — великий і величавий красавець. Дружок гавкав і кидав ся на нього, але Двоногий здержав його.

— Він всеж таки був царем ліса! — Тепер нехай сьвіт знає, що він мертвий і що від нині всьо царство належить до мене!

Відтак они стягнули з нього шкіру і повісили на високій жердці серед поля так,щоби она була видна всюди всім і кожному.

— Лев убитий! — кричав воробець, перелітаючи від дверей до дверей. — Двоногий убив царя лісів. Його шкіра висить на жердці перед домом... я видів власними очима.

Звірята зібрались сюди зі всіх сторін, щоби самим переконатись про правильність його слів. Стоячи на краю ліса, они боязливо поглядали на дім Двоногого, а з верху на землю зі страхом дивились птиці.

— Тепер всему кінець! — сказав олень.

І справді, се був кінець.

А в день до Двоногого, сидівшого коло свого дому, прибіг орангутан і сказав йому:

— Здорові були, двоюродний брате!

Двоногий став приглядати ся прибульцеви, не відповідаючи йому.

— Ти, бути може, чув, — продовжав орангутан, — що я висказував ся про тебе дуже погано. Не заперечую того, що я був трохи неосторожний. Але, знаєш... коли видиш таку убогу сімю, як була ваша, то боїш ся, щоби она не сіла тобі на шию. Знай у нас самих є діти, а тепер не легко прокормити ся. Крім того, ти оноді вдарив мене палкою. Значить, ми обидва вже порахувались.

— Чого тобі від мене потрібно? — спитав Двоногий. — Я не маю ні охоти ані часу слухати твого базіканя.

— Ну, не горячись так, двоюродний брате, — сказав орангутан, сідаючи поруч Двоногого. — Я клоню голову перед твоїми успіхами. Тобі повезло... Але, мій Боже, я, розуміє ся, не заперечую і твоїх здібностей. Ти поступав знаменито. Історія з конем була одушевляюча. І, крім того,

ти ще перехитрив льва...

— Чогож тобі властиво від мене потрібно, не часне сотворіне? — нетерпеливо спитав Двоногий.

— Я хочу ввійти з тобою в компанію, двоюрдний брате! Єсли ми будемо працювати разом, ми завоюєм весь сьвіт.

— Ти з ума зійшов? Що мені робити з таким глупим, сьмішним зьвірям, як ти? Прецінь ти нічим не можеш бути мені корисним? Іди геть, а то я так вгощу тебе, що ти по вік не забудеш!

Орангутан трохи подав ся назад, але все таки ще не відмовив ся від свого наміру.

— Подумай, двоюродний брате! — сказав він. — як би ти спритний не був, то всеж я можу бути тобі помічним. Я можу бути посередником між тобою і зьвірятами. Я вмію робити те, чого ти не вмієш, а чого я не вмію, того я легко навчусь. Сидячи на яблоні я слїдив за тобою і за всім, що ти робив в полю; багато твоїх штук я вже знаю. Знай отже...

Двоногий встав зі свого місця і ухватив орангутана за руку.

— Ходіть сюди, щось вам покажу! — закричав він до своїх домашніх.

Вся сімя вийшла з дому і видивилась на орангутана.

— Той парень хоче заложити зі мною діло на компанійних основах, — сказав Двоногий сьміючись. — Він каже, що вже навчив ся від мене того діла. Прекрасно. Давайте но посадимо його в клітку; нехай нас забавляє в лиху погоду своїми штуками та скоками.

Всі протести орангутана не помогли нічого. Двоногий цупко держав його, а коли його сини зробили клітку, він всадив його до ньї.

— Ні, сімя все таки дряннь, — ворчав він сидя

чи в клітці і ловлячи на собі блохи.

РОЗДІЛ XI.

МНОГО, МНОГО ЛІТ ПІЗНІЙШЕ.

Минуло много, много літ, століть і тисячліть.

І се, про що ми хочемо розказати, случилось вже не в лісі, не в теплих краях світа, де сонце світить яркійше, чим у нас, дощі обильніші, — а всі звірята здоровші і більші, позаяк там зима не може зробити їм жадної шкоди.

Се случилось в великім селі Ютляндії.

В тім часі там був якраз ярмарок, і село кипіло народом і худобою. Всюди стояли отворені склепи, в яких продавано за дешеvu ціну деревляні черевики, бляшану посуду, солодоші, забавки і всяку всячину. Ту були шатра, в котрих продавалось пиво і другі напої, було і велике шатро для танців. Відтак ту були устроєні балаган, дві карузелі, шатро, в котрім показували найгрубшу в світі женщину, а дальше друге шатро, в котрім за пятайцять копійок можна було зобачити самого найменшого в світі карлика. На ярмарку було також шатро, де показували білих миший, еще одно шатро з театром блох; много катеринок гравших на перерив свої голосні мельодії так, що розмовляючим трудно було розуміти один другого, було много паних селян і парубчаків, вироблявших всякі штуки і жарты.

Але по середині ярмаркової площі в великім шатрі був схований “цвях” ярмарку. Його можна було зобачити за пятайцять копійок; а если хто хотів знати, що то таке, йому треба було лише послухати мушину, стоявшого перед шатром, що кричав охриплим голосом:

— Панове, милости просим, сюди, сюди! Ли-

ше п'ятнайцять копійок для дорослих, а діти платять половину. Ту ви zobачите щось такого, чо го ніколи еше не показували на сїм місци, лише представляли перед королями і знатними особами всього сьвіта. Той, кого я маю честь вам представити, сам є — цар, цар зьвірів, поважані панове — страшний лев. Він жиє в краях центральної Африки і такий сильний, що передною лапою може убити бика. На снідане він з'їдає що дня по дві ягнаті. Єслиб він вискочив з клітки, то скорше чим за десять мінут всі ви були би вже на тамтім сьвіті. Але не бійтесь, панове! Лев замкнений в клітці з грубими зелізними штабами. Ту показують того кровожадного хижака — п'ятнайцять копійок для дорослих, діти платять половину! Прошу, прошу, панове! Спішіть ся поки ще не пізно. Ніколи в житю ви не побачите чоґось подібного за таку дешеву ціну!

Так, не перестаючи, кричав мущина. Перед шатром зібралась велика товпа позівайлів. Многі входили до шатра і виходячи розказували окружаючим, що виділи. І все білше людей приходило сюди; так продовжалось цілий день.

В глибокій шатра стояла клітка з львом.

Клітка була низька і брудна. На долівці було накидано трохи брудної соломи, а коло ньої валялось кілька кісток. Стінка клітки, звернена до публики була зроблена з грубих заржавілих зелізних штаб. В заднім куті лежав лев положивши голову на передні лапи. Сонно дивились на людий його жовті очи. В його поплутаній гриві видно було жмутки соломи, а він сам був такий худий, що страшно було на нього дивити ся. Часом він глухо і проразливо кашляв.

Перед кліткою стояв чоловік з довгою палкою в руці і цілий час розказував і поясняв проходжим. Ярмарковці зі здивованем оглядали могу-

чого звіра, котрий так спокійно лежав перед ними. Як би хорий і схудлий він не був, они всеж виділи, що перед ними був дійсно лев, цар лісів і у них по спині пробігали мурашки на думку, що полонений лев може вирвати ся з клітки. Але що він зовсім неповоружно лежав, то один із глядачів сказав:

— Я думаю, що він мертвий!

Тоді чоловік, що давав пояснення, просунув свою довгу палку поміж ґрати клітки і штовхнув ньюю в бік льва. Лев повільно повернув голову і подивив ся на чоловіка, не рушивши ся тілом. Але чоловік все штовхав і штовхав його палкою поки він, врешті, не підскочив і не заревів так сильно, що ціле шатро задрожало, а люди з перестрашу подались назад.

— Свого попереднього хозяйіна він пожер, — розказував чоловік. — Я купив його у вдови. Він страшно дикий і понурій. Знаєте... він мріє про свою вітчину, де він полював в диких лісах і де всі звірі поважали і шанували його. — А тепер, панове виходіть, прошу, щоби й другі могли видіти того дивогляда, котрого еще не показано в сім місці. Прощу, прошу, панове! За вступ тільки п'ятнайцять копійок! Цар лісів, могучий лев!

Так продовжало ся до пізнього вечера. Аж коли площа ставала пустою, і ніхто не звертав уваги на зазиви, хозяйін замкнув двері шатра і став перечисляти гроші, зібрані за день.

— Нині невеликий дохід, — сказав він і сердито поглянув на льва. — Строго кажучи, ти не за служив на вечеру.

З тими словами він кинув львови маленький кусень на пів зігнилого мяса. Після того він вийшов з шатра, тісно замкнувши двері і пішов до гостинниці, в котрій він спинив ся. Там він гуляв

аж до самого ранку.

Але лев не діткнув ся до гнилого мяса. Поло живши голову на передні лапи, він лежав і дивив ся на слабо блискучу лямпу з умброю, висівшу в шатрі. Нараз він почув якийсь звук, підняв голову і став розглядати ся на боки.

— Що се таке? Невже мені і в ночі не дадуть спокою? — закричав він.

— Се я, — відповів тихий, пискливий голосок. — Мене нечаяно заперли тут. Я хочу вийти звідси! Хочу вийти! Моя хозяйка тепер умирає зі страху тому, що я згубила ся.

То була маленька собачка в нашійнику з дзвіночками і вишитим покривальцем на спині. Она заклопотано бігала по шатрі, пищала, вила, дряпала по дверях, але ніхто не чув її. На базарній площі була повна тишина.

— О, Боже! — закричав лев. — Таж-то ти собака, се я ще виджу. Але що за чудовище зробили з тебе люди!

— Я хочу вийти звідси, хочу вийти! — пищала собачка.

Лев знова положив голову на передні лапи і став приглядати ся собаці.

— Чогож ти так пищиш? — сказав він. — Прещінь тобі ніхто нічого лихого не робить. Я не міг би тебе з'їсти, навіть если би й хотів. Треба тобі сказати, що залізні ґрати сильні. З початку я пробував розривати їх, але тепер вже більше того не роблю. І ось, мені приходить ся переїздити в клітці з місця на місце і показувати ся за гроші, терпіти насмійки і глузованя людей, ричати на замовлене, щоби настрашити їх, хоча они знають, що они зовсім безпечні і мої зуби їм не страшні.

— Випустіть мене! — просила собака.

— Я не можу, — відповів лев. — Але всеж я не

таке мізерне сотворіне, як ти. Я нахожу ся тут, остаточно проти своєї волі — мене зловили в за падню. А ти добровільно пішла служити Двоно гому і зрадила своїх товаришів.

— Я не розумію, про що ти натякаєш,— сказала собака. Я служу чоловікови. Моя пані— знатна баронесса, і если она скоро не побачить мене, то умре зі страху.

— Так! Проклятий рід Двоногого називає себе людьми. Чоловік покорив всю землю. Тепер нема майже ні одного місця, де би чесний лев міг займатися своїми царськими ловами. О, я знаю всю ту історію... її передає ся в моїм роді від батька до сина. Там, далеко в пустині, куди нас прогнали люди, я чув її послідного вечера перед тим, як мене зловили. Розказували, що Двоногий і його жена прийшли в ліс голі і без всякого оружя, що мій предок боронив їх і що они поступенно перехитрили всіх звірят. Лише ти добровільно пішла їм служити. Прочі звірята були зловлені і освоєні, їх почутя поступенно притупляли ся в неволі і, в кінці кінців, они не могли вже більше жити, як свобідні звірята, а почували себе добре лише в рабстві. В кінці кінців Двоногий убив списою мого предка. . Так, так, я знаю всю ту соромну роботу від початку до кінця.

— А я не знаю, — сказала собака.— І мені зовсім не цікаво її знати. Я знаю тільки, що дома, у моєї хозяйки, для мене споряджений теплий маленький кошачок, і що мене прекрасно годують, а також цілують і пестять. Випустіть мене! Я хочу до дому.

Лев не відповів їй нічого; він дальше розвивав свою думку:

— Ось я лежу тут в клітці, в котрій скоро умру від тоски і кашлю, і потішаю ся тільки тим,

що приглядаюсь, якими мізерними сотворінями стали потомки Двоногого. Він був гарний, — він був звір'ям. А сі сотворіня... они так загортають ся в лахи, що ледве-ледве видна невеличка часть їхнього тіла. Двоногий скакав в лісі, лазив по деревах; він, остаточно, мав відвагу бороти ся.. А тепер, прямо сьмішно видіти страх тих людей, коли я встаю і підходжу до зелізних ґрат або починаю ревіти. Хоч они знають, що я нужденний плінник, але все таки дрожать зі страху, як осикове листе.

— Випустіть мене! — Я хочу до дому, до дому! — пищала собака.

Лев встав; підійшов до решітки. Він вдаряв хвостом по своїх худих боках і отворив свою пащу, при чім його зуби страшно блиснули. Під його поглядом собачка затряслась зі страху.

— І ти? — крикнув лев. — Ха, ха, ха! Краще бути полоненим львом в клітці, чим мізерною кімнатною собачкою старої панни і гуляти в держині і нашійнику з дзвіночками.

І, сказавши се, він заревів так сильно, що всі сільські мешканці позривали ся з своїх постель. Відтак він положив ся в глибині клітки, повернув ся на бік і заснув.

А собачка пищала до тої пори, поки хтось не прийшов і не випустив її на вулицю.

Кінець.

КНИГАРНЯ "РОБ. НАРОДА"

ЗАМОВЛЯЙТЕ ЦІКАВІ КНИЖКИ
В КНИГАРНІ "РОБОЧОГО НАРОДА".

Бог в революції	35ц
За землю і волю	25ц
Розвиток соціалізму від утопії .... до науки	15ц
Релігія розуму	10ц
Добробит	10ц
Історія червоного прапора	10ц
Історія дурної корови, (або доля Українця в Галичині)	10ц
Кляси і суспільство	10ц
Українська справа під теперішню хвилю	5ц
Промова Дра Ф. Адлера на суді ..	15ц
Двоногий	15ц

Адресуйте так:

„Robotchuj Narod”

Box 3658, (Sta. B.)

Winnipeg, Man.

11

H-127631

**КОЖДИЙ РОБИТНИК І ФАРМЕР ПОВИ-
НЕН ЧИТАТИ ПЕРЕДОВСІМ СО-
ЦІЯЛІСТИЧНІ ЧАСОПИСІ!**

Чому?

Бо соціалістична часопись обговорює кожду подію в краю і в світі лише зі становища інтересів робочого люду.

До найцікавіших соціалістичних часописий в Америці належить

“РОБОЧИЙ НАРОД”

що виходить в Вінніпегу два рази на тиждень і коштує лише \$2.50 на рік.

Хто читає “Робочий Народ”, виробляє собі суцільний світогляд і може осудити кожду подію в суспільнім житю.

“РОБОЧИЙ НАРОД” обговорює в цікавий спосіб краєву і державну політику.

“РОБОЧИЙ НАРОД” виступає проти кожного лайдацтва поповнюваного на робочім народі.

“РОБОЧИЙ НАРОД” доносить про робітничий рух на цілім світі, про боротьбу робітничої кляси.

“РОБОЧИЙ НАРОД” учить соціалізму. Хто хоче знати, як соціалісти думають про суспільні події, хто хоче навчити ся соціалістичної думки, нехай читає передовсім “РОБОЧИЙ НАРОД”.

Адреса:

“ROBOTSZYJ NAROD”

Box 3658 Sta. B.

Winnipeg, Man.

Redakcja Okręgu Generalnego Lwów.

REFERAT PRASOWY,

L. inv. 33.

Карл Евальд.

ДВОНОГИЙ

(3 рос. мови пер. М. П.)

Ціна 15 цт.

НАКЛАДОМ “РОБОЧОГО НАРОДА”
Вінніпег, Ман.
1917.

164970